

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ ★ 26 MAYIS 1972 ★ SAYI: 8 ★ FİYATI 250 KURUS

DEMİR-ÇELİK TESİSLERİ ELDEN GİDİYOR

okurlarından Toplum'a

Süleyman Turan - Aşkale

Toplum Dergisine,

İlgi ile izlediğimiz Toplum'un daha başarılı olmasını dilemekteyiz. Bunun için aşağıdaki önerilerimize eğilmenizi dileriz:

1 — Okuyucuların daha çok derginin içinde katkıları olmasını sağlayacak «tartışma sayfaları» açmak. Bu sayfalarda her okuyucunun bilimsel sınırlar içinde fikrini açıklaması olanağını sağlamak.

2 — Haberleri verirken, sayfalarınızı peşpeşe izlemek yorucu oluyor. Örnekle: Son sayfa T.R.T. başlıklı yazının yarım kılması, araya Arjantin'in girmesi, haberin bundan sonra devamı vs...

3 — Arka sayfadaki karikatürler iyi seçilmiyor.

4 — Müzik sayfası gereksiz. 32 sayfalık bir siyasal dergide çok mu gerek var buna?

5 — Dergi yeni hamleler yapmalı. Yoksa monotonluk dergiyi batırabilir.

Mustafa Timuroğlu — Ankara

İlerici Toplum Dergisine,

Şu konulara daha fazla ağırlık vermenizi rica ediyoruz:

1 — Dünya olaylarına daha geniş yer ve bir yorumcu

2 — Ekonomik olaylara daha geniş yer ve bir yorumcu

3 — Gerici yobaz hareketlerin (din) eleştirisi

Ayrıca şunları da rica ediyoruz:

1 — TV, Sinema, müzik, spor bizce gereksiz, gazeteler bu konularda yeteri kadar kifayetsiz görünüyor.

2 — Bazı yazılar isimsiz yayımlanıyor, onları bilelim. Teşekkürler.

Yazan önemli değil, E.

Toplum dergisinin takipçisiyim. İyiyi başladınız. Her sayı biraz daha güzel, daha anlamlı. Spor yazıları hiçbir yerde okumazken Hincal Hınç'ın kaleminde bu dalı da beğenir oldum. Satır, satır çizgilere dek

TOPLUM'un 8'inci sayısını hazırlarken karşılaştığımız bir önemli sorun da, okur mektuplarındaki karşıt istekleri uzlaştıracak bir çözüm yolu bulamamaktır. Ama yine de, olanaklarımız ölçüsünde, her sayı, iyiye doğru biraz daha yol aldığımızı sayıyoruz. TOPLUM'un sevgili okurları inanmadırlar ki, eleştirileri gözönünde tutulmakta, «mümkün olan» neyse o, yapılmaktadır. Amacımız, bu dergiyi, okurlarının isteklerine uygun bir dergi haline getirmektir.

İlgileniyorum. İnşallah bir rüzgâr esmez de devamlı olursunuz. Ancak; okurlar Topluma her sayıda adaeta sözleşmişçesine TARTIŞMA SÜTUNU açmanızı istiyorlar. Bu sakıncalı bençe. Bazı dergiler bu tartışmalarla battı.

Selâmlar.

Cevdet Şigay (Emekli Sendikacı)

★

Toplum dergisinin sayın Yönetici ve Yazarları,

Hak yoluna baş ve gönül koymuş genç memur ve işçi okuyucularınız olarak sizin hepimizi bağrıma basıyoruz. Halkın sesinin susmayacağını ispat ettiniz. İşçi fakir fıkara düşmanı Şellefyancı ve de Demirelci zengin borazanı basına karşı şimdi bu ilk ihtarımız (toplum) oldu. İkinci darbemiz kurultay ve en feci darbemiz kurul'aydan sonra 1973 seçimi olacaktır.

Bizi öldü sananları sandık başında ağlatacağız.

Toplum'u ilk sayıyı bazı arkadaşlar bulamadı. Dergiyi her yere dağıttın. Baki selâm.

İşçi

Vedat Arsan

Dumlu Barın

İşçi

Demir Soyer

Ali Diren

Balra

Halkçı ve devrimci Toplumuza;

Derginin çıktığını duyunca gönlüme bir ferahlık geldi. Uzun zamandan beri böyle bir yayın organından mahrum olduğumuz için üzülüyorduk. Fakat dergimiz çıkınca bu boşluk kapandı. Dergimizin bütün Türkiyedeki ezilmiş insanların sesi olacağını dilerim. Ne mutlu Kemalistim diyene, ne mutlu halkçı Türkiye diyene!

Dergimizin uzun ömürlü olmasını diler, bütün halkçı ve devrimci kardeşlerimize demokrasi içinde yekvücut olmalarını diler, Türkiye'nin refahı için çalışan tüm örgüt ve arkadaşlarımıza halkçı ve devrimci selâmlarımı yollarım.

Mesut Ertürkân — Bursa

Toplum Dergisine

Derginizin 6. sayısı 26. sayfadaki Henry Kissinger diye bastığınız fotoğraf, eski Alman Başbakanı Kissinger'e aittir. Saygılar.

Fevzi Kantar

İns Y. Müh. - Kadıköy/İst.

Sayın Toplum,

Toplum Dergisini ilgi ile okuyoruz. Günlük gazetelerin bizlere duyurmadığı olayları ve olayların perde arkasını Toplum'dan öğreniyoruz. Bu arada bazı faşist cahillerin dergimize tehdit mektupları gönderdiğini ikinci sayıda gördük. Onların it gibi ulumaları Atatürk çocuklarını korkutamaz. Her zamar Toplum dergisinin ve sosyal demokrafların yanındayız. Birgün gerçekler anlaşılacak ve sömürü düzeni sona erecektir. Saygılar.

Mehmet Arabacı

Eğitimsizliğin, Ezilmişliğin, Hor görülmüşlüğü, tahkir edilmişliğin acısını kalbinde ağır bir zincir gibi taşıyanların sesini duyuran, Basındaki dengesizliği yok eden Toplum'a,

Toplum'un bir kadro gazetesi olmayıp bu acıları yüreğinde bölüşen kalemlere yer vermesi Halkın, İşçinin, Küçük Esnafın derdine daha yakından eğilmesi ümidi ile tüm bu acıları kalbinde taşıyanlar adına Toplum'a selâmlar, sevgiler, saygılar.

Süleyman Turan - Aşkale

TOPLUM'DA BU HAFTA

TOPLUM'dan

duyuru

Sevgili TOPLUM okurları,

TOPLUM, sizler için bir sayfa düşündü. Bulduğunuz yerdeki en ilginç bir olayı, bir durumu, bir gerçeği, iki daktilo sayfasını geçmeyecek şekilde yazın, varsa fotoğraf ve belgeler de ekliyerek, TOPLUM adresine yollayın. Böylece TOPLUM, sizlere daha yakın olma olanağı bulmuş, bir takım önemli sorunlar ve konular da öbür okurlara ve gereken yerlere duyurulmuş olacaktır. «Ben yazar değilim ki...» demeyin TOPLUM sizindir, sizin hizmetinizdedir. Derginize yazın.

TOPLUM

- 6'ncı sayfada A. Halûk Ülman'ın
- 9'uncu sayfada Ahmet N. Yücekök'ün
- 11'inci sayfada Mehmed Kemal'in
- 20 ve 21'inci sayfalarda
- Nimet Arzık'ın yazıları var
-
- Turhan Selçuk'un karikatürü 8'inci
- Nezih Danyal'ın karikatürü 10'uncu sayfada
-
- Sunullah Arısoy'un kitap yazısı 26
- Faruk Güvenç'in müzik yazısı 28
- Mahmut T. Öngören'in TV yazısı 29
- Hıncal Uluç'un spor yazısı 31'inci sayfalarda
- 19'uncu sayfada Çalışma,
- 27'nci sayfada Atilla İlhan'ın Defteri
- 30'uncu sayfada Sinema var

Demokrasiye veda etmiş olan Yunanistan'da son beş yılda neler oldu? Bu sorunun cevabını 16 ve 17'nci sayfalarda, «Yunanistan'ın son beş yılı»nda bulacaksınız.

23 ve 24'üncü sayfalarda dış haberler yer alıyor.

Amerika'da Demokrat Parti Başkan adaylarından Wallace'a yapılan suikast, bütün dünya kamuoyunun ilgisini topladı. 25'inci sayfada, son yılların bazı suikastleri hatırlatılıyor.

Sevgili TOPLUM okuru,

Geçtiğimiz hafta dikkatleri üzerine toplayan Hükümet teşkili çalışmaları, bu satırlar yazıldığı sırada, sonuçlanmış bulunuyor. Demokratik Parti dışında, Mecliste gruplu bulunan bütün siyasal partilerin katıldığı Melen Hükümetinin başarılı olması, kuşkusuz, bütün yurttaşların ortak dileğidir.

Bu dileğe, TOPLUM da yürekten katılmaktadır.

«Başarı» öyle bir kavramdır ki, herkese ve her anlayışa göre değişir. Hele, çıkarların çelişmesi yüzünden, asgari müştereklerin dahi bulunmadığı bir toplumda, bir ortamda, birinin başarı saydığını, bir başkasının başarısızlık sayması da olağan karşılanmalıdır.

TOPLUM'un değer yargılarında, «başarı»nın ölçüsü, büyük halk kitlelerinin çıkarlarının korunmasıdır.

CHP'de arka arkaya yapılan iki kurultaya rağmen, kazan kaynamağa devam ediyor. Hâlâ, kazanın altındaki ateşe odun atmak isteyenlerin varlığı, geçtiğimiz hafta yapılan Ortak Grup toplantısında bir kere daha görüldü. Anlaşıyor ki CHP bu yönüyle, haber konusu olmağa devam edecek.

Geçen haftanın sessiz sedasız gelişen bir olayı da, Demir-Çelik tesislerinin özel teşebbüse devri için girişilen hazırlıklardır. Bu, aklın almıyacağı, söylenti olarak işitilse, «hadi canım sen de» denilip gülünecek ve üstünde durma gereği dahi duyulmayacak girişim ilk olarak, Millet Meclisinin bir Geçici Komisyonunda itibar gördü. TOPLUM, bu konu üzerinde önemle durmaktadır; çünkü, bu işlem, büyük halk kitlelerinin çıkarlarıyla ters düşmektedir.

Saygılarımızla

TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

KURUCUSU

Turhan Erker

SAHİBİ

Coşkun FEREMEN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Abdullah Enre İLERİ

TEL : 12 95 64

YÖNETİM YERİ :

Meşrutiyet Caddesi

Hatay Sokak No : 10/15

Bakanlıklar - ANKARA

HABERLEŞME ADRESİ :

Posta Kutusu 160

Ulus - ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısı

CIHAN matbaasında dizilmiş,

filmler DOĞUŞ matbaasında

çekilmiş, TERCÜMAN Veb Ofset

Ankara Tesislerinde basılmıştır

ABONE :

6 aylık (26 sayı) 65 TL.

Yıllık (52 sayı) 125 TL.

DAĞITIM : Hür Dağıtım A. Ş.

İLAN TARİFESİ

Arka kapak (Siyah - beyaz) 4000 TL. Arka kapak (Renkli) 5000 TL.
Sütun Cm. 50 TL. İç Sayfalar 3000 TL.

hükümet

Köşkün kapısında

Hükümet listesi Cumhurbaşkanı Ferit Melen'in de bir ara tıpkı Ürgüplü gibi, Çankaya Köşkünün arka kapısından ayrıldığı yolunda bir haber çıkınca, nizamiyede bekleyen gazeteciler bir hayli şaşırıldılar. Haftanın başında saat 17'de Köşke giren Melen, «Çıkarken belki listeyi açıklayacağım» demiş; saat 18'de Sunay'ın yanından ayrılmış, fakat nizamiyeden geçmemişti. Gazeteciler, Genel Sekreterlik kapısıyla nizamiyeye arasında bir süre bocaladıktan sonra, kapıya, «Melen'in ayrıldığı» bildirildi. Koruma polislerinden, gazeteci dostu Tacettin Bey de bir ciple nizamiyeye kadar geldi ve, — «Arkadaşlar, boşuna beklemeyin. Başbakan Köşkten ayrıldı. Hükümet listesi de TRT'ye gönderildi» dedi.

Gazetecilerin bazıları bürolarına döndüler; bir kısmı ise, «atlamamak» için beklemeğe devam etti.

Ancak, Cumhurbaşkanı'nın, saat 18.00'de Seul Büyükelçisiyle randevusu olduğu, Büyükelçinin de kısa ziyaretini tamamlayarak Köşkten ayrıldığı bilindiğine göre, Ferit Melen nerede olabilirdi? Köşk kapısı

bekleyen gazeteciler, şimdiye dek bir kez -Bülent Ecevit'in ziyaretinde-, her iki kapıyı da tuttukları halde, atlatılmışlardı ama, o ziyaret başka bir ziyaretti.

Bilmece, saat 19.00'da Radyo, Cumhurbaşkanı Sunay tarafından onaylanan ve bu sefer bakanlıkları gerçekten kesinleşen Hükümet listesini okurken çözüldü. Melen, Cumhurbaşkanı Sunay'dan sonra Genel Sekreter Cihat Alban'la da bir saat kadar süren bir görüşme yapmış ve Köşk bahçesinde biraz dolaştıktan sonra, gazetecilere verdiği sözü tutmuş, ön kapıdan çıkmıştı.

Hükümet listesi Radyodan açıklandığı için -Radyo muhabirleri de Köşk kapısında boşuna beklediler-. Ferit Melen'in konuşması sadece üç cümlede kaldı:

— «Sayın Cumhurbaşkanı, bildiğiniz gibi, biraz önce Hükümet listesini onayladılar. Yarın, Hükümet hakkındaki düşüncelerimi yazılı olarak açıklayabilirim. Bana yaptığınız yardımlardan dolayı hepinize teşekkür ederim.»

Böylece, 12 Mart döneminin üçüncü Hükümeti onaydan çıkmış oldu.

Aynı gün öğleden önce Ferit Melen'le telefon görüşmelerinden sonra teklif alan Hükümet üyeleri de haberi radyodan dinledikten sonra rahat bir nefes aldılar ve tebrikleri kabul etmeğe başladılar.

Hükümette kimler var

Hükümeti kurnakla görevli Başbakan Ferit Melen, sabah Milli Savunma Bakanlığında makam odasında çalıştı, «general» rütbesin-

KÖŞKÜN KAPISINDA
Bu sefer atlamıyacağız!

deki subaylarla bir süre görüştü, sonra da İstanbul'dan uçakla gelen Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaçla buluştu. Saat 11'den 13.30'a kadar süren bir görüşme sonrası, Mebusevleri Ayten Sokaktaki evine giden Melen, rahat bir yemek yedi ve eşinin 25 yıl önce 100 liraya satın aldığı basit masasında Hükümet listesini son bir kez daha gözden geçirdi. Daha sonra, listedeki bakanları, tıpkı Ürgüplü gibi, teker teker telefonla aradı ve tekliflerini yaptı. O sırada Melen'in telefonunu tam ikibuçuk saat süreyle meşguldü.

Sunay'ın onayladığı Hükümette AP'den 8, CHP'den 5, MGP'den 2 Bakan -biri Başbakan- vardı. DP ise, Ürgüplü Hükümetinin âkibetini gerekçe göstererek, bu kez Bakan vermemiş ve böylece, Parlametoda «Muhalefet grubu» sıfatını kazanmıştı.

Diğer 10 Bakanın 9'u Parlamento dışından seçilmişti. Bir tanesi de Kontenjan senatörüydü. Eski Hükümetteki bakanlardan 14 tanesi yerinde kalmış, 3 tanesi yer değiştirmişti. Yeni Kabine, yeni isimlerle birlikte şöyleydi:

- ▷Başbakan : Ferit Melen (MGP)
- ▷Devlet Bakanı : Doğan Kitaplı (AP)
- ▷Devlet Bakanı : İsmail Arar (CHP)
- ▷Devlet Bakanı : Zeyyat Baykara (Dışardan)
- ▷Devlet Bakanı : İlhan Öztrak (Dışardan)
- ▷Adalet Bakanı : Fehmi Alpaslan (MGP)
- ▷Milli Savunma Bakanı : Mehmet İzmen (Kontenjan)
- ▷İçişleri Bakanı : Ferit Kubat (Dışardan)
- ▷Dışişleri Bakanı : Halûk Bayülken (Dışardan)

ANITKABİR'DE : Atatürk çizgisinde reformlar için.

- Maliye Bakanı : Ziya Müezzinoğlu (Dışardan)
 ►Millî Eğitim Bakanı : Prof. Sabahattin Özbek (Dışardan)
 ►Bayındırlık Bakanı : Mukadder Öztekin (CHP)
 ►Ticaret Bakanı : Naim Talû (Dışardan)
 ►Sağlık Bakanı : Dr. Kemal Demir (CHP)
 ►Gümrük ve Tekel Bakanı : Haydar Özalp (AP)
 ►Tarım Bakanı : İlyas Karaöz (AP)
 ►Ulaştırma Bakanı : Rifki Danışman (AP)
 ►Çalışma Bakanı : Ali Rıza Uzuner (CHP)
 ►Sanayi ve Teknoloji Bakanı : Mesut Erez (AP)
 ►Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı : Nuri Kodamanoğlu (CHP)
 ►Turizm ve Tanıtma Bakanı : Erol Yılmaz Akçal (AP)
 ►İmar ve İskân Bakanı : Turgut Toker (AP)
 ►Köyşleri Bakanı : Necmi Sönmez (Dışardan)
 ►Orman Bakanı : Selâhattin İnal (Dışardan)
 ►Gençlik ve Spor Bakanı : Adnan Karaküçük (AP)

Devlet Bakanı Ali İhsan Gögüş, Adalet Bakanı Suat Bilge, Maliye Bakanı Sait Naci Ergin, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Cevdet Aykan, Tarım Bakanı Orhan Dikmen, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Nezih Devres, İmar ve İskân Bakanı Serbüent Bingöl, Kabine dışı kalmışlardı.

«Hayırlı, uğurlu, kademli olsun»

Yeni Kabine'nin yeni üyeleri, o gecenin geç saatlerine dek, komşuların ve gazetecilerin hücumuna uğradılar. Komşular, ellerinde lokum paketleri, «hayırlı, uğurlu olsun»a gelirken, gazeteciler, Bakanların aile albümlerini karıştırıp, hayat hikâyelerini deşmeğe uğraşıyorlardı.

Uykusuz geçen bir gecenin sabahında Bakanlar, yeni arabalarıyla evlerinden alınarak, Başbakanlıktaki ilk Bakanlar Kurulu toplantısına getirildiler.

Gazeteciler fotoğraf çekerken, eskiler, «Biz eskidik, siz yenileri çekin» diye espri yapıyorlar; yeniler de, «Biz de dün gecedenbergi eskidik» diyerek, espriye espriyle cevap veriyorlardı.

Bakanlar Kurulu salonunda karşılıklı tebrikler bir hayli devam et-

YENİ BAKANLAR KURULU: Eskilerle yeniler..

MELEN, BAKANLAR KURULUNDA ilk hedefimize geline...

İSMAIL ARAR Arayan adam!

ZIYA MÜEZZİNOĞLU

Herşey plân dahilinde..

ti. Bu arada, TRT ve basın foto mu habirleri de, arşivleri için, yeni Bakanların portlerini tespitte çalışıyorlardı. Başbakanlık Basın Müşaviri Cenap Çetinel ise, gazetecilikten kalma tecrübeleriyle yeni Bakanlara tavsiyelerde bulunuyor; «sigaralarını söndürmezlerse resimlerinin flü çıkacağı» hatırlatıyordu.

Melen'in ilk demeci

Başbakan Ferit Melen,, ilk demecini, Basın Merkezi aracılığıyla, yazılı olarak yaptı : En kısa zamanda programını hazırlayarak güvenoyu isteyecek olan yeni Hükümet, her türlü yıkıcı faaliyete ve anarşiye karşı etkili bir şekilde mücadeleli başlıca görevlerinden biri olarak gözüyordu. Türk devletini içten ve dıştan gelen her tehlikeye karşı korumak ve hür demokratik rejimi güçlendirmek için gerekli hiçbir tedbir ihmal edilmeyecekti. Anayasanın öngördüğü iktisadi ve sosyal reformların Atatürk çizgisinde gerçekleştirilmesi dâvası önemle tâkip olunacaktı. İktisadi hayatın huzur, güven, istikrar ve canlılık içinde gelişmesi için büyük dikkat sarfedilecekti. Türkiye'nin yeterli bir hızla kalkınması, tarım ve sanayi alanında hamleler yapılması, yeni iş sahaları açılması için yatırımların hızlandırılmasına gayret sarfedilecekti. Yolsuzlukla ve israfla mücadele, önemli bir görev bilinecekti.

Melen, demecinin seçimlerle ilgili bölümünde ise şöyle diyordu :

«Parlâmenter demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işler hale getirilmesi temel görevlerimizden biridir. Seçim hukukunda gerekli düzeltmeler yapılmalı, bitirilmesi zaruri olan işler zamanında tamamlanmalı ve ülkemiz sıhhatli bir seçim ortamına kavuşturulmalıdır. Millet hâkimiyetinin hür seçimlere dayandığı gerçeği gözden uzak tutulamaz.»

savaş içinde birarada yaşama

Cok değişik, yepyeni bir dünyada yaşıyoruz. Bir yanda, Vietnam'da, korkunç, kanlı ve yıpratıcı bir savaş var. Burada savaşanların birinin arkasında Birleşik Amerika, ötekinin arkasında Sovyetler Birliği ile Çin Halk Cumhuriyeti yer almış. Birleşik Amerika, Kuzeye akan silâh ve cephaneyi kesmek için Kuzey Vietnam kıyılarını abluka altına koymuş; koca koca Amerikan uçakları, her gün, Kuzey Vietnam'ı binlerce ton bombayla, bombalıyorlar. Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti ise, Kuzeyin, kara yolundan yollanacak silâh ve cephaneyle desteklenmeğe devam edileceğini açık açık ilân ediyorlar.

Hint alt kıtasında ve Orta Doğu'da durum daha iç açıcı değil. Üstelik, daha karmaşık. Burada da, Birleşik Amerika ile Çin Halk Cumhuriyeti Pakistan'ın, Sovyetler Birliği ise Hindistan'ın arkasında yer almışlar. Görüldüğü gibi, Vietnam'dakinden çok değişik bir yerleşmiş bu... Yıllar yıldır sürüp giden Keşmir ve yeni ortaya çıkan Bengaldeş anlaşmazlıkları, Hint alt - kıtasında, her an büyük devletleri yeniden karşı karşıya getirebilir.

Orta Doğu da bir başka âlem... Sovyetler Birliği'nin açıkça Mısır Arap Cumhuriyeti'nin arkasında, hattâ yanında durum almasına karşılık, Birleşik Amerika hem Arapları, hem de İsrail'i idare etmeğe çalışıyor. Çin Halk Cumhuriyeti ise, belki biraz ihtiyatlı biçimde fakat açıktan, Arap ülkelerindeki silâhlı gerillaları bir arada Filistin fedâyilerini ve Dofar devrimcilerini destekliyor. Sırası düştükçe de, hem Birleşik Amerika'nın, hem de Sovyetler Birliği'nin dış politikalarına yer yansın ediyor.

Avrupa'daki en önemli uluslararası sorun, hâlâ Almanya'nın durumu. İki Almanya'nın birleştirilmesi, Doğu sınırlarının saptanması, ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana çözüm bekleyen konular. Batı Almanya'nın arkasında Birleşik Amerika, Doğu'nun arkasında Sovyetler Birliği, savaşın sonra kurulan statükonun kendi aleyhlerine bozulmaması için, büyük bir dikkatle birbirlerini gözlemeğe devam ediyorlar.

Bütün bu çizdiğimiz görüntüden çıkacak doğal sonuç, büyük devletlerin arasındaki ilişkilerin

çok gergin olması gerektiğidir. Nitekim, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen uzun yıllar boyunca, öyleydi de... Ancak, son günlerde, uluslararası alandaki anlaşmazlıklara, hattâ çatışmalara rağmen, bunların, kendi aralarındaki ikili ilişkileri düzeltmek için büyük çabalar harcadıklarını görüyoruz. Örneğin, çok uzun bir süre Çin gerçeğine gözlerini yumduktan sonra, Başkan Nixon, önce Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletlere alınmasına razı olmak zorunda kalmış; ondan sonra da Pekin'e kadar giderek Çin Yöneticileriyle anlaşabilecekleri noktaları saptamayı denemiştir. Gene Başkan Nixon, şu satırların yazıldığı sırada, özellikle uzay araştırmaları, çekirdekli silâhların yapımının sınırlandırılması ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi konularında birer anlaşmaya varmak amacıyla, Sovyetler Birliği'ndedir. Hem de, Amerikan zırhlılarının Sovyetler Birliği'nin desteklediği Kuzey Vietnam kıyılarına kuşattıkları, bu kıyıları doğru yol olan Sovyet gemilerinin de rota değiştirmek zorunda kaldıkları bir sırada...

Dünyanın çeşitli kesimlerinde çıkarları birbirleriyle çatışan büyük devletleri, bir yandan itişirken, öteyandan, anlaşabilecekleri konularda başbaşa görüşmeler yapmağa, itişmeleri de olağan şeylerden sayıp fazla büyültmeğe yönelen şey, hiç kuşkusuz, çekirdekli dehşet dengesidir. Bu denge, günümüzün dünyasına damgasını basan en önemli, en etkili öğedir. Bu denge sayesinde ki dünya eskiye göre çok değişmiş, yepyeni bir dünya olmuştur. Artık bu dünyada barış ve savaş, birbirlerinin ayrılmaz birer parçası olmuşlardır. Artık bugün, «barış içinde birarada yaşama»dan değil, olsa olsa, «savaş içinde birarada yaşama»dan söz edilebilir.

İşin dikkati çeken yanı, büyük devletlerin hiçbirinin, ötekine karşı savaşını kendi yorganı üzerinde değil, başkalarının, özellikle kendisine muhtaç, güçsüz devletlerin yorganı üzerinde vermesidir. Kendi ikili ilişkilerinde anlaşma noktaları arayan büyükler, anlaşmazlıklarını güçsüz devletlerin sırtından yürütmekte, sürdürmektedirler.

Küçük devletlerin, Nixon'ın Moskova gezisinde çıkarabilecekleri bundan daha önemli bir sonuç yoktur.

A. HALUK ÜLMAN

CHP

Ne sihirdir, ne keramet..

Simdiye dek, bütün Toprak Reformu teşebbüslerine karşı çıkmış olan ve Ceyhan bölgesinde «Fazıl Ağa» diye anılan Adana

CHP milletvekili **Fazıl Güleç**, artık, «Önce reformlar!» sloganını tekrarlayanlar arasında girmiştir. Samsun CHP milletvekili, tüccardan **Mustafa Boyar** da öyle...

Talız bunlar mı? Bugüne dek, toprak reformunu savunanları «komünist» gözüyle gören daha pek çok CHP'li politikacı da aynı şeyin

peşinde: «Önce reformlar!»

Nedenini uzun boylu aramağa gerek yok: Çünkü, reformlara karşı tutumlarıyla ün yapmış bu zevatin, şimdi, «Reform» kelimesinden daha çok korktukları bir başka kelime var: «Seçim!» Bu zevata göre, Seçimleri mümkün olduğu kadar geriye atmak için tutunula-

KIRIKOĞLU
Taşı gediğine koydu

SATIR
Çiçeği burnunda reformcu!

cak tek dal, Reform dalıdır. Fazıl Ağa da, tüccardan Mustafa Bey de, CHP'deki son değişiklikten sonra, seçimlerde milletvekili olmak bir yana, adaylık listelerinin sonucu sırasında da yer alamıyacaklarını pek iyi bildiklerinden, bir anda «reformcu» kesilivermişlerdir.

Ancak, ortaya bir sorun çıkmaktadır: Eğer seçimler, bunların istedikleri gibi, geriye atılır da, arada geçen devrede Meclis'e gerçekten ciddi reform tasarıları gelirse ne yapacaklardır?.. Fazıl Ağa, ailenin Ceyhan'daki binlerce dönüm arazisinin kamulaştırılmasına «Evet» mi diyecektir? Elbette ki hayır! Bunun, şimdiye dek alışılmış, kiâsik bir usûlü vardır: «Ben de reform taraftarıyım» diye ortaya çıkarsın, önüne gelen tasarıların bütün maddelerini, kendi anlayışına göre değiştirir, bunun adına da «Reformu daha da geliştiriyoruz» dersin, olur biter!

İşte şimdi, CHP'nin Satır kandaındaki «reformculuk» böyle bir reformculuktur.

İşte gerekçesi!

Bunu, Hatay milletvekili Hüsnü Özkan, haftanın başında pazartesi günü verdiği bir demeçle resmi bir

CUMHURİYET HÜKÜMETLERİ

Türkiye Cumhuriyetinin birkaç saatlik son Ürgüplü Hükümeti hesaba katılmazsa 39'uncu hükümeti, Ferit Melen tarafından kuruldu. Uzun süre Başbakanlık yapma rekoru, İsmet İnönü'nündür, İnönü, toplam olarak, 16 yıl, 9 ay, 28 gün Başbakanlık yaptı. İnönü'den sonra Adnan Menderes gelmektedir. Menderes'in Başbakanlık ömrü, 9 yıl, 11 ay ve 5 gündür.

Türkiye'de bugüne dek kurulan hükümetler ve kuran kişiler şöyledir:

BAŞBAKAN	Kuruluş tarihi	Son bulma tarihi
1 — Atatürk	3.5.1920	24.1.1921
2 — Fevzi Çakmak	24.1.1921	16.5.1921
3 — Fevzi Çakmak	19.5.1921	9.7.1922
4 — Rauf Orbay	12.7.1922	13.8.1923
5 — Rauf Orbay	14.8.1923	27.10.1923
6 — İsmet İnönü	30.10.1923	5.3.1924
7 — İsmet İnönü	5.3.1924	21.11.1924
8 — Fethi Okyar	21.11.1924	2.3.1925
9 — İsmet İnönü	4.3.1925	1.11.1927
10 — İsmet İnönü	1.11.1927	25.9.1930
11 — İsmet İnönü	26.9.1930	4.5.1931
12 — İsmet İnönü	4.5.1931	1.3.1935
13 — İsmet İnönü	1.3.1935	25.10.1937
14 — Celâl Bayar	25.10.1937	11.11.1938
15 — Celâl Bayar	11.11.1938	25.1.1939
16 — Refik Saydam	25.1.1939	3.5.1939
17 — Refik Saydam	3.5.1939	8.7.1942
18 — Şükrü Saraçoğlu	8.7.1942	8.3.1943
19 — Şükrü Saraçoğlu	8.3.1943	5.8.1946
20 — Recep Peker	5.8.1946	9.9.1947
21 — Hasan Saka	9.9.1947	10.6.1948
22 — Hasan Saka	10.6.1948	14.1.1949
23 — Şemsettin Günaltay	15.1.1949	22.5.1950
24 — Adnan Menderes	22.5.1950	9.3.1951
25 — Adnan Menderes	9.3.1951	17.5.1954
26 — Adnan Menderes	17.5.1954	30.10.1955
27 — Adnan Menderes	30.11.1955	1.11.1957
28 — Adnan Menderes	1.11.1957	27.5.1960
29 — Cemal Gürsel	28.5.1960	5.1.1961
30 — Cemal Gürsel	5.1.1961	20.11.1961
31 — İsmet İnönü	20.11.1961	25.6.1962
32 — İsmet İnönü	25.6.1962	25.12.1963
33 — İsmet İnönü	25.12.1963	21.2.1965
34 — Suat Hayri Ürgüplü	21.2.1965	22.10.1965
35 — Süleyman Demirel	23.10.1965	9.11.1969
36 — Süleyman Demirel	9.11.1969	19.3.1971
37 — Nihat Erim	19.3.1971	7.12.1971
38 — Nihat Erim	7.12.1971	17.4.1972
39 — Ferit Melen	22.5.1972	

tez haline getirdi:

«Yurtta sosyal barışın ve kardeşlik havasının tesisi şarttır. Bunları yapmadan seçim istemek, huzurdan hoşlanmayan ve 12 Mart Muhtırasının reformcu muhteviyatının inkârını hedef alan bir referan-

duma heveslenmek demektir.»

Anayasada yazılı «genel seçimler»i bir hamlede «referandum» haline getirip yeni bir Anayasa Hukuku tezi imal eden Özkan, bununla da kalmadı; «seçim» lâfını etmeden önce, el atılması gereken iş alanla-

rına yenilerini de ekledi :

«Tarihimizin hiçbir döneminde görülmemiş ölçüde biriken döviz rezervlerinin, iktidara gelecek siyasal partinin elinde seçim hesapları ile çarçur edilmesine müsaade olunmamalıdır. Bu olağanüstü imkân, içinde bulunduğumuz intikal döneminde derhal hızlı bir sanayileşme seferberliğinin emrine verilmelidir. Acil ekonomik sıkıntılar kısa vâde-

de çözüme bağlanmalıdır...» vs...

Hani, reformcu milletvekili, lâfı biraz daha uzatsa, «bu intikal döneminde nüfusumuz da hızlı artırılmalı, 70 milyona çıkarılmalı..» diyecek ve «seçim» kelimesinin kullanılmasına ancak ondan sonra icazet verecekti!

CHP Grubunda

CHP Meclis ve Senato grupla-

rının geçtiğimiz hafta cuma günü yaptığı ortak toplantıda, bu, «çiçeği burnunda reformcular», «Reform»dan değil de «Seçim»den bahsediyor diye, Genel Başkan Bülent Ecevit'i -evet, Bülent Ecevit'!- «reformcu olmamak»la suçladılar!

Gerekçe de şu idi :

Ecevit, Birinci Erim Hükümetini desteklememişti. Halbuki Birinci Erim Hükümeti, bunlara göre,

Okumuş yazmışlarımızın bir kısmı tarafından halkımıza, özellikle siyasal alanda, bir «bilinçsizlik» yüklenmeye çalışılır. Halkın, hiçbir şeyden haberi olmadığı için, «geri iktidarlar»ı sandıktan çıkardığı, reformların bu nedenle yapılamadığı ve toplumumuzun sırf bu yüzden geri kalmış olduğu ısrarla öne sürülür.

Siyasal güçlerini dayandıkları toplumsal tabandan, ya da savundukları görüşlerden değil de, doldurdıkları koltuklardan alan bir kısım aydın bürokratlarımızın halkı küçük ve etkisiz gören bu anlayışları, bugün, değişen Türkiye gerçeklerine bütünüyle ters düşmektedir.

Tabanıyla ilişkilerini kesmiş, ya da tabandaki gelişmeye kendini uyduramayan her siyasal gücün, işi zorbalığa vurmadığı takdirde, etkisiz duruma düşeceği bir gerçektir. Günümüz Türkiye'sinde de değişen ekonomik ve toplumsal koşulların getirdiği sorunlar ve halkın farklılaşan özlemleri, Türkiye'nin siyasal doğrultusunu bürokratik bir çizgide tutmak isteyenlerin, kafalarında ya im yüzyıldanberi değiştirmeden korudukları, çözüm yollarını kat kat aşmıştır. Bu nedenle «halkın sorunları»na «halkın dışında» çözüm yolları arayanlar, toplum gerçeklerine yabancılaştıkça güçsüzleşmekte ve günümüz Türkiye'sinde siyasal etkilerini yitirmektedirler. Yalnızca bu nedenle değil, fakat halka olan inançsızlıkları yüzünden demokrasiye de içtenlikle inmayan ve bu yüzden, bilerek ya da bilmeyerek, halk çıkarlarını yokuşa sürenlerin «reform» anlayışlarının da, gerçekleri yansıtmak bakımından, sağlıklı olması beklenemez.

Türkiye bugün, sanayi toplumu olma yoluna girmiş bir ülkedir. Böyle bir değişim süreci içerisinde olan bir toplumun talepleri, kırtasiyecilik dozu yüksek bir «bilimsellik»le soyut olarak karşılanamaz. Çünkü ülke gerçekleriyle doğrudan ilişkisi kurulmadan hazırlanan tasarılar «yararlı» bir bilimsellik içermeyeceği gibi, sonuç olarak belirecek çözüm yolları da reformları «anarşiye»ya dönüştürecek bir nitelik taşıyabilecektir.

Üzerinde ısrarla durduğumuz bu ülke gerçeklerinin ve toplumun modernleşme doğrultusundaki yolculuğunu hızlandıracak dinamiklerin niteliğinin saptanması, yalnızca defter, kitap karıştırılarak elde edilemez. Ancak, en küçük üreticisine kadar, «halk»

reformlar: bürokratik mi demokratikmi?

ın tercihlerine başvurularak elde edilebilir. Bu başvuruların sonucu oluşturulacak çözüm yolları, suyu bardakta ve toprağı da ancak saksıda gören bilgic kişilerin soyut ve yönsüz «bürokratik reformlar»ını değil, fakat ülke gerçeklerini ve özlemlerini kendi üretim ilişkileri ağı içerisinde oluşturan halkın istek ve gereklerinin yön verdiği, «demokratik reformlar»ı içerecektir.

Örneğin bir yere köprü yaptırılacaksa, o köprü, «köprüler yararlı şeylerdir», «uzun zamandanberi hiç köprü yapılmamıştı» gibi soyut ve yönsüz gerçeklerle yapılmayacak; fakat üzerinden yılda kaç kişinin geçeceği hesaplanarak, sağlayacağı ulaşım kolaylığı sayesinde milli gelire yapacağı katkı düşünülmekle ve aynı parayla gerçekleştirilebilecek bir yatılı okula o bölge halkının daha çok ihtiyacı olup olmadığı gözönünde tutularak, demokratik çerçeve içerisinde, ekonomik ve siyasal öncelikler tanınarak yapılacaktır.

«Bürokratik reformlar»ın tehlikesi yalnızca soyut olmalarında değildir. Reformların kimlere hizmet edeceği sorunu kadar, hangi reformların öncelik taşıyacağı sorunu da önemlidir. Reform girişimlerindeki bu «kim için?», «ne zaman?» sorunlarını da halktan başka kimse çözemez.

Halkın siyasal tercihleri doğrultusunda belirecek, ülke çıkarlarına uygun ve bu çıkarların geliştirilmesine öncelik tanıyan «demokratik reformlar» güçlerini halktan aldıkları ölçüde başarılı ve uzun ömürlü olacaklardır. Siyasal yapı ile toplumsal gerekler arasındaki çözüm bekleyen karmaşık ilişkiler bu anlamda en yetenekli bir biçimde ancak «demokratik» ilkelerin rehberliğinde ele alınabilecektir. Aksi takdirde «bürokratik reform»culuk, «eğer yararlıysa en iyisini biz yaparız» dogmasını anıtlattıran tek parti döneminin ünlü valisinin görüşleri kadar tek yönlü ve güdük kalacaktır.

Önce reform mu, yoksa seçim mi, tartışmasının yapıldığı şu günlerde, bu gerçeklerin bilinmesinde büyük yarar vardır.

AHMET N. YÜCEKÖK

reformları yapabilecek hükümetti. Zaten adı da, «Reform Hükümeti» değil miydi?

Bunları söyleyenler, Ecevit'in daha sonra yapacağı konuşmayı dinlememek için Grubu terketmeyi mârifet saymamış olsaydılar, CHP Genel Başkanının ağzından, «kimse-nin, adının başına reform kelimesini koymakla reformcu olamayaca-

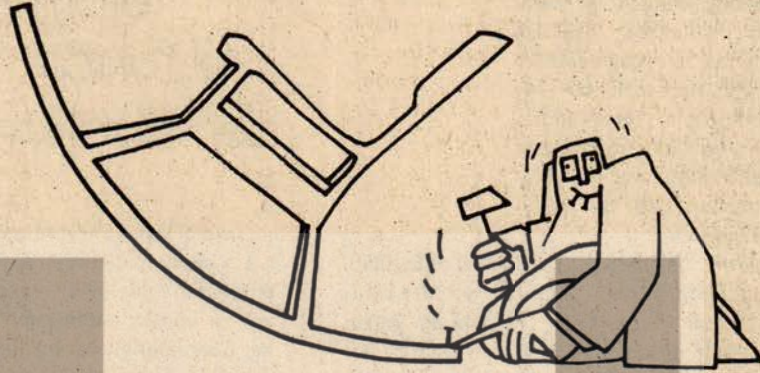
ğını». örnekleriyle öğreneceklerdi. Ama, Ecevit'in verdiği örneklerden biri, herhalde kulaklarına ulaşmıştır: Birinci Erim Hükümeti reform yapabilecek durumda olsaydı, İnsan Topaloğlu istifa eder miydi?

Ecevit, Gruptaki konuşmasını yaparken, Orhan Vural, konuşmanın bir metnini gazetecilere dağıttı. Emir Postacı ve Fazıl Güleç, bu

metni yırtarak yere attılar.

Reformlar yapılacak korkusuyla seçimlerin uzatılmasına karşı çıkan Ecevit, şöyle diyordu:

«Memlekette bunalımı gerçekte olduğundan çok büyük göstermenin sakıncalı olacağına ve memleketimizdeki bunalımın doğal olduğuna inanıyorum. Aksi düşüncede olanlara da saygı duyuram. Ancak,

ne

Türk toplumunun bünyesinin bu bunalımları çok kısa zamanda geçirecek kadar sağlam olduğunu belirtmekte yarar görürüm.»

Daha sonra söz alan Kemal Satır ise şöyle konuştu :

«Reformlar yapılmadan seçimlere nasıl gidilir? Anarşik olaylar, reformlar yapılırsa ortadan kalkacaktır. Reformlarla demokratik rejimi birbirinden ayrı mütalâa etmek mümkün değildir. Bunalımdan

kurtulmak telkin, muska, üfürükçülükle değil, bir operasyonla mümkündür. 12 Mart, 27 Mayıs'tan daha ileridir. Çünkü, 27 Mayıs'ı yapanlar, çok kısa süre sonra seçimleri istediler. 12 Mart'ı yapanlar ise, bataklıkların kurutulmasını, reformların yapılmasını istiyorlar, seçimi değil!»

Kırıkoğlu'nun cevabı

Grup toplantısından iki gün

sonra Kırıkoğlu, CHP Kocaeli İl kongresinde, bu «reformcular»a özetle şöyle cevap verdi : «Seçim, reforma engel değildir!»

Kırıkoğlu, reformların seçimlerden önce de, seçimlerden sonra da yapılması gerektiğini belirterek, konuşmasını şöyle sürdürdü :

«Bunu niçin söylüyorum? Nedeni var : Sanki biz, reformları bırakıp, herşeyden önce seçim yapalım, diyormuşuz gibi, propagandalar yapıyor. Bizim iddiamız açıktır. Reformların sonu gelmeden seçime sıra gelmez, fikrine karşıyız. Bu, büyük yanlış olur. Bu, açıkça, seçimden umudu olmayanların demokrasiye inananların ancak, nafle gerekçesi olur.»

mızıkçılığa başladı bile...

Geçen hafta, CHP içindeki Ecevit karşıtlarına, sakın ola ki bir yazarın iri kıymının değil, nasıl olsa onu Alman Dalgasından başka dinleyen yok- sözlerine kamp ortalıkta hayali boşluklar görmemelerini ve bu hayali boşluklardan yararlanıp parti kurmaya kalkışmalarını öğütlemiş; onun aklıyla politika çizenlerin sonunun ortada olduğunu söylemiştik.

Ne kadar haklıymışız!

İşte önceki hafta Ecevit karşıtlarını yeni bir parti kurmaya teşvik eden hazret, bu haftaki yazısında ilk yan çizmeyi yaparak, şöyle diyor : «CHP'yi göz göre göre Ecevit ekibine kaptıranlar, elverişli şartların kendilerini âdeta mecbur ettiği bir siyasi organizasyona gideceklerse, herhalde önce bir «meharet tazelemesi» yapmaları gerekecektir.»

Maşşallah!

Hem de, kırkbir buçuk kere!

Emniyet süpürünü nasıl da koyuyor..

Yeni bir parti girişiminin tam bir fiyasko ile sonuçlanacağını bir haftada anlamış olmalı ki, şimdi, muhtemel bir başarısızlığı yükleyecek vur-abahlar bulup kendini temize çıkarmanın hazırlığına girmiş..

Şimdiden, adamları önce yanlış tutumlara itip sonra da, «ne yapalım, siz beceriksiz çıktınız, benim

Bu kadar akıla, doğrusu, can kurban..

Tabii, bu akılla yola çıkacak olanların can.. Ve de, bütün siyasal gelecekleri...

demir çelik tesisleri elden gidiyor

Yangından mal kaçırıcısına..

Geçtiğimiz hafta cumartesi günü, akşam haberlerini dinlemek üzere radyolarının başına geçenler, sıkıcı ve gerçekte «haber» niteliği taşımayan yığınla haberin arasında duydukları bir haberle irkildiler. Spiker, haberi okumağa devam ettikçe, dinleyenlerin şaşkınlığı artıyordu. Millet Meclisinin bir Geçici Komisyonu, Türkiye'nin kâr eden ve kalkınmanın temeli demek olan ağır sanayi kuruluşlarının hep sinin özel sektöre devrini kabul etmişti!

Şaşkınlığı geçen bazı yurttaşlar, hemen, gazete bürolarını aradılar.

1961 Anayasasını yapan 27 Mayısçılar ve aydınlar, ülkemizde ileriye dönük bir düzen değişikliğinin şıpaşak gerçekleştirilebileceğini ummuşlardı. 1961 Anayasasını yapan askerlerin ve aydınların içtenliğinden kimse kuşkuya düşemez. Çevremize bakalım, ileriye dönük düzen değişikliği gerçekleştirilebilir mi? **İsmet Paşa**, azınlığa dayanarak bir «reform kabinesi» kurmuştu, 1964'lerde. **Cavit Oral** eliyle olsun, **Turhan Şahin** eliyle olsun toprak reformunu gerçekleştirilebildi mi? 12 Mart Muhırtası ile **Nihat Erim** kabinesini kurdu. Baş amaç, reform yapmaktır. Erim gitti, reformlar hâlâ askıda durmaktadır. **Melen**, bu satırların yazıldığı anda kabinesini kurmamıştır. Programına reformları alsa bile, ondan reformları gerçekleştirilmesi beklemez. Beklemek de haksızlık olur. **Melen**'in formasyonu, tutumu, dünya görüşü, toplumu devrimci süreç içinde sürüklemeye yatkın değildir. Politikacılığı gözlerimizin önünde gelişmiştir. Hep tutucu güçlerden yana olmuştur. CHP'nin «ortanın solu» sloganından ürkmekten bile bellidir.

Ülkemiz, siyasal olan üst yapı ile, ekonomik olan alt yapı çelişkilerinin otağıdır. Belli bir metodoloji ile bakanlar bunu görüyorlar. Bu çelişkiye bir çözüm yolu aranmaktadır. Bu çelişkiyi iki insan bütün ayrıntıları ile görmekte, bir çözüm getirmeye çalışmaktadır. Bu iki insandan biri **Demirel**, öteki de **Ecevit**'tir. Üst yapı dalgalanmalarından yararlanarak, ülkemizin prekapitalist dönemden kurtulup kapitalist döneme girmesini özleyen **Demirel**'dir. Refah devleti derken kapitalist devrim süreci içinde ülkeyi kalkındırmak istemektedir. Önümüzdeki on yıllık örnek de **Menderes** deneyidir. **Menderes** deneyini daha gerçekçi bir görüşle yenilemek istemektedir. **Demirel** halka dayanmanın tadına varmıştır. Her bunalımda ağzını açtığı vakit, «**Halkın hakemliğinden**» söz etmesi, tattığı lezzetin anlatımıdır.

Ecevit de, ülkemizin sosyal yapısını kendi siyasal görüşüyle bilmekte, halka dayanmanın gereğine inanmaktadır. Devrimci süreci, geniş emekçi yığınlarına dayandırarak, onları devrimci güce katarak işletmek istiyor. Kitaplarında alt yapı devrimlerine öncelik tanıması bu isteğinden gelmektedir. **Demirel** ve misyonu olsun, **Ecevit** ve misyonu olsun, ne yapacaklarsa halk oyuna dayanan demokratik bir düzlemde yapacaklardır. Her ikisinin de demokratik davranışlarından kuşkuya düşülemez. İkisi de güçlerini halktan, yani büyük çoğunluktan almaktadırlar.

Ecevit'in, halka dayanan devrimci öğretisini kendi bağlı olduğu örgüte zor anlatacağını sanıyordum. Bunda yanılmışım. **Ecevit**'in başarısı çağımıza yakışır çağ-

daş bir yengidir. **Demirel**'in başarısızlığı da çağımıza yakışır çağdaş bir yenilgidir. Her ikisi de ülkemize egemen olmaya çaba harcayan çağdışı güçlerle savaşmaktadır. Bu ortaklaşa amaçtır ki, her ikisinin de çağdaş demokrasiyi kurmada eş eylemde bulunmalarını gerektirir. Özde ayrı olsalar bile öğretilerini gerçekleştirilmede ikisinin de işine yarayan demokratik düzlemin bir an kurulmasıdır. İkisi de halka giderken demokratik düzlemin üstüne basarak gideceklerdir.

On yılı aşkın bir süre içinde çok önerilerle karşı karşıya geldik. Gerçek sosyal kompozisyon, bugün için, bir süre sağ iktidar ve sol muhalefet biçiminde çerçeveselmiştir. Bunu **Demirel** de **Ecevit** de görüyorlar.

Öyleyse gerçekçi olmamız gerekiyor. Sermaye çevrelerinin isteğini dile getiren ve halka dayanan bir parti, gene emekçi halk yığınlarının isteklerini dile getiren ve halka dayanan bir muhalefet! Gerisinin bir takımpolitik oyalanmalar olduğu besbellidir.

Bugün için sosyal kompozisyon böyle çıkıyor. Bazı solcu çevreler, kapitalist eğilimleri bir yana itip, sosyal demokratlara güven duymayabilirler. Bunu da gene dış şemalara uydurmak isterler. Batı'dan örnekler alabilirler. Fakat büyük bir yanılmaya düşerler. Batıda sosyal demokratlar dönemdir. Katı solcu partiler içinden çıktıkları için dönemlikleri söylenebilir. Bizde halka dayanan solcu partiler olmamıştır ki, onun içinden dönük sosyal demokratlar çıkabilirdi! Sosyal demokratlar bizde, bize özgü sosyal koşullar içinde oluşmakta ve gelişmektedir. Tarihin belli devrimci süreci içinde böyle bir deneyden geçme zorunluğuyula karşı karşıya bulunuyoruz. Zaten **Mustafa Kemal** hareketi de 1920'lerde bize özgü koşullar altında gelişen bir olay değil midir? Benzeri o çağlarda olmuş mudur?

Sosyal yapıyı inceler, analizler ve değerlendirmeler yaparken, bazı yan çelişkilerin, o ülkeye özgü temel çelişki biçiminde çıktığı görülmemiş midir? Yan çelişki gibi görünen sosyal demokrasi eylemi, bugünkü koşullar altında temel çelişki olarak belirmiştir. Sorun, bildiklerimizi, kendi toplumumuzda gerçekçi olarak değerlendirebilmededir. Bir siyasal öğretilde haklılık başka, haklılığın uygulamaya geçirilmesi başkadır. Bu tesbit, **Demirel** deneyinde de, **Ecevit** deneyinde de, sıralamak istemediğimiz öteki deneylerde de kendini belli etmiştir.

Bugün için amaç, öyle sanıyorum ki, hepimiz için demokratik platformun pürüzlerinden temizlenerek bütün yetkinliğiyle yeniden kurulması olmalıdır. Her türlü bunalım, demokratik platform üstünde halka anlatılarak giderilebilir, çözüm yolları önerilebilir.

MEHMET KEMAL

Gazete bürolarında da bir şaşkınlık vardı. Haber, TRT'den başka, kimsede yoktu! Yani, gazeteler atlamışlardı. Millet Meclisinin, varlığı bile dikkati çekmeyen bir Geçici Komisyonu, Devlet temsilcilerinin

aleyhteki tutumlarına rağmen, halen inşaatı bitmemiş bulunan demir-çelik fabrikalarını bile özel sektöre, malûm 49-51» ortaklığı yoluyla devredecek bir kanun teklifini kabul etmişti.

Gazeteciler, Komisyon Başkanı AP'li, eski Gençlik ve Spor Bakanı **İsmet Sezgin**'i aradılar. **Sezgin**, iki gün önce kabul edilen tasarı hakkında görüşlerini bildirdi: Kalkınma Planını da AP'liler yapma-

hangisi hangisine çekmiş?

Geliniz, önce şu satırları hep birlikte okuyalım :

«Demirel ile Ecevit arasındaki yakınlık, Anıt Kabir'de el sıkışmalarından çok, erken, en azından tam zamanında seçim istemelerindedir. Bunu isterken ikisinin de açıktan okudukları şarkı demokrasi şarkısıdır ama, aslında, 'milli irade' diye bütün memleket kuvvetlerinin değil, bunlardan bir kısmının Parlamentoda temsiline imkân bırakan bugünkü sisteme ilişilmeden seçime gidilmesinde Demirel'in partisinin «sayılamayacak kadar çok menfaati» vardır.»

Burada dikkatinize sunmak istediğimiz söz, «aslında, 'milli irade' diye bütün memleket kuvvetlerinin değil, bunlardan bir kısmının Parlamentoda temsiline imkân bırakan bugünkü sistem» sözüdür.

Kim söylüyor bunu? Acaba 12 Mart öncesinde, aynı gerekçe ve deyimlerle bu sisteme «cici demokrasi», «Filipin demokrasisi» diye diye demok-

rasimizin dibine turp suyu sıkmaya çalışanlardan biri mi? Öyle olsa, kendisine katılmamakla birlikte, «aferin adama, gerçi olup bitenlerden hiç ders almamış ama, hiç değilse kendi kendisiyle tutarlı olmaya devam ediyor» deyip geçeceğiz.

Ama kazın ayağı öyle değil ki! Bunu yazan, 12 Mart öncesinde, aynı gerekçe ve deyimlerle demokrasimize «cici demokrasi», «Filipin demokrasisi» adını takanlara o zamanlar bir kızan, bir kızan; onlara «kripto» adını veren; 12 Mart sonrasında da, onları radyolarda, televizyonlarda «komünist» ilân eden zatın ta kendisi!

Şimdi tutmuş, büyük bir rahatlıkla, daha bir yıl öncesine kadar suçladığı türden sözleri kendi yazıp savunabiliyor.

Yoksa o da, gene kendisinden öğrendiğimiz bir deyimle, Sarayında tuvalet bulunmayan Şah gibi, «ben şahım, istediğim yere yaparım» diye mi düşünüyor?

Tevekkeli, «soy çeker» dememişler!

muşlardı ve Plânda demir-çelik tesislerinin «holding» halinde örgütleneceği hükme bağlanmıştı. Teklifi bundan başka bir şey yoktu. Biri yapılmakta, diğer ikisi faaliyette olan üç demir-çelik endüstrisi kuruluşu birleştiriliyor ve Türkiye Demir-Çelik Endüstrisi Anonim Ortaklığı adıyla bir kuruluş haline getiriliyordu. Bütün mesele buydu!

Haberin içyüzü

Gazete büroları arasında da

«paslaşmalar» oldu ve haber ortaya çıktı. TRT'nin bildirdiği gibi, 800 milyon lira toplam kâr getiren ağır sanayi kuruluşu, 10 milyar lira değerinde hisse senedi çıkartılarak kurulacak bir Anonim Ortaklık'a devredilecekti. Ortaklığın hisse senetlerinin 4 milyar 9 milyon liralık kısmını özel sektör kuruluşları ve kişiler alacaklar, artan 5 milyar 1 milyon liralık kısmı iktisadi devlet teşekküllerine satılacak-

tı. Yıllık kâr toplamı 800 milyon lirayı aşan bu üç kuruluşun İskenderun Demir Çelik Tesisi, muhtemelen, 400 milyon lira kâr edeceği ve öntümüzdeki yıl çalışmaya başlayacaktı.

Teklifi, üç AP'li milletvekili vermişti, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mesut Erez savunmuş ve Geçici Komisyon kabul etmişti.

Haber hazırды ama, ertesi gün hiçbir gazetede tek satır yoktu. Kurulduğu zaman hiç kimsenin dönüp bakmadığı Karabük Demir Çelik Tesisi, şimdi 400 milyon lira kâr getiriyordu ve özel sektör temsilcileri bu tesislere el atmayı kararlaştırmışlardı. Teklifi verenlerden birisi, eski Sanayi Bakanıydı. Teklifi savunanların başında, Sanayi ve Teknoloji Bakanı vardı. Nihayet, teklifi kabul eden Komisyonu da bir eski Bakan yönetiyordu. Türkiye'nin en kârlı kuruluşlarına elatmağa hazırlananların son faaliyetlerini Radyo ortaya koymuştu ama, gazeteler, ne de olsa özel reklâmlarla geçinirlerdi.

Meseleye bu açıdan bakanlar, gazete sahiplerine hak verdiler! 800 milyonun yarısını özel sektöre dağıtmayı, hem de Hazine kefaleti ile dağıtmayı, öngören bir kanun teklifinin haberi bile bu teşebbüsün

reformcu'lara sevgilerle

Günlerdir merakla, heyecanla ve bazıları tarafından talı bir kalp çarpıntısıyla beklenen Melen Hükümeti, nihayet açıklandı.

Uğurlu, kademli olsun..

İlk bakışta, dengeli, içinde pek sivri isim olmayan, bir arada yaşayabilir ve yaşanabilir bir hükümet gibi görünüyor. Umanız ki, büyük yanlışlar yapmaz ve Türkiye'yi seçimlere götürmeyi başarır.

Bizim anlamakta güçlük çektiğimiz, bazılarının bu hükümetten ille de reform beklemesidir. «Bu hükümet reformları gerçekleştirmeden seçim yapılmasın» demek, «Türkiye'de ilelebed seçim yapılmasın» demektir, o kadar..

Neden mi? Fazla uzağa gitmeğe gerek yok, listeye şöyle bir göz atınız, yeter: Ortanın Solundaki CHP'den alınan Bakanlar bile, Partinin sağ kanadının temsilcileridir.

Onun için, geliniz, artık, «Önce reform, sonra seçim» hikâyesini bir yana bırakalım.

Hiç değilse, kendi kendimizi aldatmaktan kurtulmuş oluruz.

partilere hatırlatılır

İngiltere'de Muhafazakâr Parti, savaş sonrası dönemde İşçi Partisine kaptırdığı iktidarı yine eline geçirmiş ve hükümeti kurmuş... Ağır sanayiın, kısmen, özel sektöre devri için bir tasarı hazırlıyor.

Muhalefetteki İşçi Partisi tasarıya karşı çıkıyor ve açıkça ilân ediyor ki, bu tasarı kanunlaşsa bile geçerli saymayacak ve kendisi iktidara gelince, özel sektöre devredilmiş bütün tesisleri yeniden devletleştirecektir.

İşçi Partisi o kadar kesin bir tavir takınmıştır ki, iktidar Partisi, tasarıyı geri almak ve bu gi işimden vazgeçmek zorunda kalır.

Bu eski olay, siyasal partileimize, özellikle Cumhuriyet Halk Partisine saygı ile hatırlatılır.

aleyhinde bir hava doğmasına sebep olurdu. Böyle bir haber, gazetelerde yer alamazdı!

Börek tepsi mi bu?

Özel sektörün kendisinin ne düşündüğü bilinmez ama, özel sektörçüler kesin kararlıydılar. Maliye Bakanlığı memurlarının itirazlarını dinlemediler. Sessizce, ama sert biçimde kabul edilen teklif, Meclis genel kuruluna gönderildi.

Teklifi, eski Sanayi ve Köy İşleri Bakanlarından Selahattin Kılıç hazırlamıştı. Teknik Üniversitenin İnşaat Mühendisliği bölümünü bitirerek, Devlet Su İşlerinde, AP Genel Başkankı Süleyman Demirel'in Genel Müdürlüğü sıralarında Etüd ve Plânlama Dairesi Başkanlığı yapmış olan Kılıç'ın teklifini Hatay senatörü avukat Mustafa Deliveli ile Adana milletvekili «çiftçi-tüccar» Hüsamettin Uslu imzalamışlardı. Bunlardan Deliveli, toprak sahibiydi; Uslu ise, ortaokul diplomasıyla, Adana'da ufaktan başlayıp büyüğe doğru giden ticaret işleriyle uğraşmıştı. Hazırladıkları teklifte İskenderun'da inşa edilen ve henüz bitmediği halde kapasitesini arttıracak şekilde genişletilmesi öngörülen İskenderun 2'nci Demir-Çelik Te-

sislerinin özel sektöre devrini öngörüyorlardı.

Reform kanunları için önce parti liderleri seviyesinde temaslara, sonra gayriresmi komisyonlar, daha sonra da alt ve üst birçok komiteden kurulu komisyonlar kuran Millet Meclisi, bu teklifi, derhal teşkil edilen bir Geçici Komisyona havale edivermişti. Bu havale işlemi, başka tasarılar, tekliflerde yapılan Meclis-içi reklâm kampanyasına da konu olmamış; Meclis Basın Bürosu aracılığıyla gazetelere ve TRT'ye duyurulmamıştı!

Geçici Komisyonunda neler oldu?

Geçici Komisyon, teklifte esaslı değişiklikler yapmış ve teklifi sadece İskenderun'daki tesislerin değil, fakat bütün Türkiye'deki demir-çelik tesislerinin bölüştürülmesini sağlayacak şekilde genişletmişti. Komisyonunda, Hükümet kanadından iki ayrı görüş gelmişti. Birincisi, Maliye bakanlığı memurlarının ileri sürdüğü görüştü. Bakanlık temsilcisi olarak toplantıya katılan Müsteşar Kemal Cantürk, sözkonusu tesislerin şirkete ve yüzde 49 oranında özel sektöre devrine karşı çıkmış; bunun ne verimlilik, ne Ortak Pazar ilkeleri ve ne de modern maliye ve ekonomi anlayışı ile bağdaştığını, doğrudan doğruya Devleti zarara sokacağını; zararın sade-

Yağma Hasan'ın böreği

Bir yanda hükümetler, reform yapamadıkları için düşerler; hükümeti kurma çalışmalarından, «reformları gerçekleştirecek nitelikte olmadığı» gerekçeyle vazgeçilir, reform yapacak hükümet araştırılır; «reform» lâfı, siyasal partiler başta olmak üzere, kimsenin dilinden eksik olmaz...

Öbür yanda, Devletin malı olan ve Devlete kâr sağlayan ağır sanayiın özel teşebbüse devri istenir ve Meclis Komisyonu da bu isteği kabul eder...

İşte, böyle olur çelebiler bizde «reform» dediğin!

Taa ki, halkın oyu işbaşına buna gerçekten inananları getiinceye kadar..

devletin malı

İmparatorluk döneminde kalma bir uygulamanın, halk tarafından yapılan geçerli bir tarifi vardı: «Devletin malı deniz, yemeyen domuz...»

Birinci Dünya Savaşı'nın önlü vurğuncuları, bu sözün ge-liğini eksiksiz yerine getirmişler ve bilinen sonucu yaratmışlardır.

Şimdi görülmektedir ki, bir kısım çevreler, «devletin malını deniz» sayma zihniyetinden hâlâ kendilerini kurtaramamakta ve bu defa da işi büsbütün büyüterek, demir-çelik tesislerine göz dikmektedirler...

Şimdi, öncelikle Parlâmentoya düşen önemli görev vardır: Devletin malının aralık deniz olmadığını bir takım çevreleere anlatmak...

ce Devletin almaktan yoksun kalacağı kârdan doğmayacağını; ayrıca, özel sektöre devredilirse, demir-çeliğin Türkiye'de pahalıya malolmaya başlayacağını ve Ortak Pazar'la rekabet edemeyeceğimizi anlatmağa çalışmıştı.

İkinci görüşü ise Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mesut Erez savunmuştu. Demirel hükümetlerinin aziz üyesi iken, İkinci Erim Hükümetine giren ve Demirel'le arası açılan eski Maliyeci Erez, Maliye memurlarının söylediklerini dinlemeden, bir tez geliştirmişti: Türkiye eğer kalkınmak istiyorsa, elindeki bütün imkânları verimli kullanmalıydı. Sonra, İkinci 5 Yıllık Kalkınma Plânı da, 1971 Uygulama Programı da Demir-Çelik tesislerinin «holding» halinde örgütlenmesini öngörüydü. O halde, elde mevcut teklif genişletilmeli, bu fırsattan yararlanılarak, Plânın dediği yerine getirilmeliydi.

Plânın ve özel sektör çıkarlarını Devletin çıkarlarından üstün tutan görüşün dediği yerine getirildi. Komisyon, yılda 400 milyon lira kâr getiren Karabük Demir-Çelik tesislerini, 1 milyon lira kâr getiren Divriği Demir Madenleri Müessesese-

sini ve yapımı bitince 400 milyon liradan fazla kâr getirmesi beklenen İskenderun Demir Çelik tesislerini özel sektörün ortaklığı altına sokan bir değişiklikle, kanun teklifini kabul etmişti. Sermaye ve tesis bedelleri 14 milyar lirayı aşan bu üç tesis, 10 milyar liraya kurulacak bir anonim ortaklığa devredilecekti. 4,9 milyar lira verecek olan özel sektör, 14 milyar liralık varlığı olan ve yılda 800 milyon kâr getiren üç temel sanayi kuruluşuna ortak olacaktı.

Sevsinler böyle formülü!

Oysa, konuyla ilgilenenler, hemen, Karabük Demir-Çelik tesislerinin kurulduğu zaman yapılan tartışmaları hatırlamışlardı. 1950'de başlayan bir teşebbüs, özel sektörün, demir-çelik sanayii alanında, kâr şansı yüksek olmadığı için gösterdiği ilgisizlik yüzünden bir türlü yürütülemedi; sonunda, Amerika'dan alınan ve astarı yüzünden pahalıya gelen bir usûlle bitirilmişti.

Konuyla ilgilenenler, ayrıca, Karabük'ün iktisadi devlet teşekkülü olduğunu ve «plânda yazılı»dan başka bir gerekçe gösterilmeden anonim ortaklık haline çevrildiğini göz önünde tutarak, açılan yolun sonunda, kâr getiren bütün iktisadi devlet teşekküllerinin de bulunduğu nu biliyorlardı.

Maliye Bakanlığı görevlileri, TRT bülteninde yer aldığı gibi, bu verimli devlet işletmelerinin özel sektöre peşkeş çekilmesi olayına «Ortak Pazar'la rekabeti azaltmak; bütün dünyadaki ağır sanayi devletleştirilmesi akumuna ters düşmek» açıklarından karşı çıkmışlardı. Bakanlık görevlileri biliyorlardı ki, özel sektör eline geçtiği zaman, demir-çelik tesisleri kârlılık esasına göre çalışacaktı. Türkiye'de sanayinin maliyeti zaten yüksekti. Biz 1 kilo demiri 3 liraya malediyorsak; ülkesinde demir madeni bulunmasa bile, bir Avrupa ülkesi, bunu 2 liraya malediyordu. Ortak Pazar içinde rekabet halinde bulunduğumuz bu ülkelerde, devlet elinde bulunan demir-çelik tesisleri (örneğin Fransa ve İtalya'da demir-çelik ve elektrik endüstrileri ile bizdeki iktisadi devlet teşekküllerinin benzeri birçok kuruluş devlete aittir) aslında ucuza malettikleri bu ürünleri Pazara getireceklerdi; biz de

KIZIM SANA

IRAK - KUZEY RUMAILA

«Basrah Petroleum Company Limited» Tarafından Duyurulur

Irak Hükümeti, 1961 tarihli ve 80 sayılı Kanuna dayanarak, birer İngiliz Şirketi olan «Iraq Petroleum Company Limited», «Mosul Petroleum Company Limited» ve «Basrah Petroleum Company Limited»

Geçtiğimiz hafta pazartesi günü, Milliyet Gazetesinin 3'üncü sayfasında çarşaf gibi bir ilân yayınlandı. İlânın başlığı aynen şöyleydi :

İlânın sonunda da koca bir adres göze çarpıyordu .

Merkezi Londra'da bulunan bir petrol şirketinin, Türk kamuya duyurmak istediği neydi, diyeceksiniz. Efendim, mesele şuymuş :

Irak Hükümeti, geçenlerde, «birer İngiliz Şirketi olan «Iraq Petroleum Company Limited», «Mosul Petroleum Company Limited» ve «Basrah Petroleum Company Limited» şirketlerinin» belli alanlarda petrol arama imtiyazlarını ellerinden almış. Daha doğrusu, İngiliz şirketinin deyimiyle, «aldığını iddia etmiş». Üstelik, Irak Hükümeti, «İngiliz şirketlerine hiçbir tazminat da ödemiş ve ileride de herhangi bir tazminat tespiti veya itası hususu derpiş edilmemiş». Sonra efendim bu Irak Hükümeti, «tahkim prosedürü»nü de uygulamamış! Bu hareket, «devletlerarası hukukun ihlali» niteliğini taşıyormuş. Ayrıca, Irak Hükümeti ve Irak Ulusal Petrol Şirketi, Kuzey Rumaila petrol alanında üretilen ham petrolün Fao limanından ihraç edilmeğe başlandığını ilân etmişler. Oysa, adigeçen petrol alanı. 1938 tarihli Konvansiyon ile İngiliz Şirketinin imtiyaz sahası içinde bulunuyormuş. Böylece, bundan tam 34 yıl önce Irak'ın başında bulunan İngilizci Nuri Said Paşa ile (ki, Atatürk Nuri Said'in o tarihlerde Türkiye'yi ziyaret etmesi için Ankara'daki İngiliz Elçisinin ricasına kulak asmamıştı) yapılmış olan Konvansiyon ihlâl edilmişmiş!.. İngiltere Hükümeti, Irak Hükümeti nezdinde gerekli teşebbüste bulunmuş. İngiliz

aynı Pazara zaten pahalıya malolan ve özel sektöre kâr sağlanacağı için yüksemiş fiyatlarla demir-çeliğimizi sunacaktık.

Maliye görevlileri, bu durumu, Komisyonda, en sert deyimiyle, «rekabet imkânını azaltıcı» olarak ni-

telediler. Oysa siyasi edebiyatta buna «vatan menfaatlerine aykırı faaliyet» denilirdi.

Maksat, vatan kurtulsun!

Ortak Pazar'la rekabet imkânı elbette kalmıyacaktı. Çünkü üç ku-

SÖYLÜYORUM

Şirketi de, «üzümlü ve şayanı arzu gördüğü» bütün tedbirleri alacakmış... Bu arada, Irak Hükümeti, hiç de istifini bozmamışmış!..

İlâna hızla gözetan bir okur, İngiliz Petrol şirketinin içinde bulunduğu yürekler acısı duruma ister istemez «vah vah, zavallılıklar» çekebilir. Ancak, bir an durup şöyle bir düşünmek gerekir: Türk kamucyunun bu olayla ilgisi ne olabilir? Türkiyeli okura bununla ne duyurulmak isteniliyor?

Her ülkenin kendi yeraltı kaynaklarına sahip çıkması, onun en doğal hakkıdır. Irak için de bu, böyledir. Ancak, bu arada, bir takım usûlsüzlüklerin yapıp yapılmadığı düşünülebilir ki, bu da bizi ilgilendirmez.

İlânın altına da, nazar boncuğu kabilinden, ilânın gerekçesini teşkil edebilir nitelikte bir cümlecik eklenmiş:

«Bu itibarla konu ile her hangi bir şekilde münasebeti olabilecek bütün ilgililerin «Basrah Petroleum Company'nin haklarının mevcudiyetinin devam ettiği hususuna dikkat nazarları çekilir.

Türkiye'de bu «ilgililer» kimler olabilir? Yurdumuz dururken, bir İngiliz petrol şirketine sermaye yatıran kişiler mi kastediliyor acaba? Öyle değilse, başka «ilgililer» kimlerdir? Ayrıca, bu «ilgililer» e, İngiliz petrol şirketi, duyurusunu, çarşaf gibi bir ilân yerine mektupla bildiremez miydi?

Bize öyle geliyor ki, «Basrah Petroleum Company Limited», birazcık çizmeden yukarı çıkarak, «kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla» demeye getiriyor.

lerini tekrarlamıştır. Mezkûr Şirket protesto yazısında, «Konvansiyon'da ve Hükümetle aktedilen müteakip anlaşmalarda öngörülen haklarının mahfuz bulunduğunu tasrih etmiştir.

Bu itibarla, konu ile her hangi bir şekilde münasebeti olabilecek bütün ilgililerin, «Basrah Petroleum Company'nin haklarının mevcudiyetinin devam ettiği hususuna dikkat nazarları çekilir.

Fao limanından sevkedilecek her hangi bir petrol hamulesi, Şirketin 29 Temmuz 1938 tarihli Konvansiyonunun kapsamına giren petrol sahasından çıkarılmış petrol olacaktır ve bu itibarla, Şirket bilhassa mezkûr petrol üzerindeki mülkiyet hakkı da dahil olmak üzere kendisine ait bütün haklarının korunması için lüzumlu ve şayanı arzu gördüğü hukukî tedbirleri alacaktır.

**33 CAVENDISH SQUARE,
LONDON W1M 0AA**

(Basın: 31720) - 8382

İlânın sonundaki koca adres

ruluşun sahibi haline gelecek olan Türkiye Demir-Çelik Endüstrisi Anonim Ortaklığı'nın iki tür ortağı olacaktır; ve bunlardan «B grubu» adı verilenlere Devlet, her yıl, yüzde 10 kâr garanti edecektir. Ortakların yüzde 51'ini meydana getiren

«A grubu»; iktisadi devlet teşekkülleri ve hazineden oluşacaktır. Kârın ortaklara verilecek miktarı çıktıktan sonra, artanı bunlara verilecekti.

Amaç sadece verimli bir çalışmayı sağlayacak yönetim usullerinin

uygulanmasına imkân verici, yani devletçiliğin muamele yükünü azaltıcı bir ticari kuruluş meydana getirmek olsaydı, yıllık kârları 1971'de 424 milyon olan Karabük ve Divriği tesisleri ile açılış yılında kârı 400 milyon olarak tahmin edilen İskenderun tesisleri, düşünülen ticari kuruluşun sermayesini kendi başlarına iki yılda sağlayabilirlerdi. Hatta, iktisadi devlet teşekküllerinin bir birlik kurmaları ve Bakanlık halinde değil, banka halinde yürütülmeleri şeklinde özetlenebilecek «reform çalışmaları» olduğu halde, bunların hiçbir dikkate alınmayan ve hazırlayanlarından hiçbir ekonomi bilmeyen, içlerinden biri ortaokul mezunu olan üç parlamentenin kanun teklifi ile sesiz sedasız gerçekleştirilen bu girişim, sadece mevcut tesisleri üzerinde sahiplik kurmakla yetinmiyordu. Amacın ve rimli işletme usûlü sağlamak olmadığını ortaya koyan bu ikinci hükme göre, anonim ortaklık, bundan sonra kurulacak bütün tesislerin de sahibi olacak, hattâ bizzat kendisi demir-çelik tesisi kurup işletmede yetkili olacaktır.

Yangından mal kaçırıcısına geçirilen teklif, önümüzdeki günlerde Millet Meclisi Genel Kurulunda, daha sonra Cumhuriyet Senatosu Komisyonunda ve Genel Kurulunda ele alınacaktır. Teklif kanunlaşır, Cumhurbaşkanının onayına gidecek ve onaylandığı takdirde, Resmî Gazetede yayınlanacaktır. Her kanun gibi, bu üç kuruluşa sahip olacak anonim ortaklığın kurulması için Bakanlar Kuruluna yetki veren bu kanun hakkında da Anayasa Mahkemesinde iptal davası açma hakkı bulunmaktadır.

**YILIN KİTABI
İKİ AYDA
İKİNCİ BASKI**

NADİR NADİ

Ord. Prof. M. Z. Velâdet Velâdedoğulu'nun Onsoz. usûle
**27 MAYIS'TAN
12 MART'A** 20 lira

SİNAN YAYINLARI
Ankara Cad. Gencer Han 45/15
PK. 740 İSTANBUL Tel 27 40 60

Yunanistan'daki Albaylar rejimi, 21 Nisan 1972 de, iktidara gelişinin beşinci yıldönümünü kutladı.

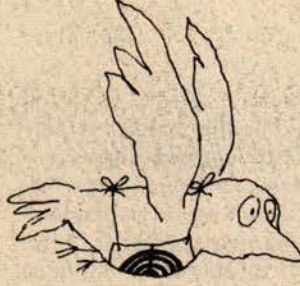
Dünya demokratik kamuoyunun baskılarına, ülke içindeki karşı koymalara ve geçirdiği şiddetli buhran ve sarsıntılara rağmen Albaylar Rejimi, bugün, tartışmasız bir sağlamlık kazanmıştır. Bu durum, geriye dönülmesini isteyenleri ya da bundan çekinenleri hoşnut kılmaktadır.

Albaylar Cuntası, ekonomik alanda, duruma tam olarak egemendir. Yunanistan, görüntüde, daha önce hiç görmediği güçlü bir kararlılığa ve refaha kavuşmuştur. Bütün büyük kentlerde hızlı bir inşaat faaliyeti görülmektedir. Yunanistan'a uçakla gelen turistlerin gözüne çarpan ilk şey, Cunta'nın yaptırdığı modern ve son derece

güzel bir hava limanı ve terminal olmaktadır. Başkent Atina'nın görüntüsü eskisinden çok daha iyi, çekici ve temizdir. Atina, yeni ve yüksek binalarla donatılmakta, caddeelerde daha lüks otomobiller, dükkanlarda daha kaliteli mallar görülmektedir. Bütün ülkede yol yapımı çalışmaları sürdürülmektedir. İş alanlarının artması, işsizliğin azalmasını sağlamıştır. Çiftçilerin kredi alma olanakları artmış, tarım ürünleri daha yüksek fiyatlarla satılmağa başlanmıştır.

Bütün bu gelişmeleri, rejime karşı çıkanlar da kabul etmektedirler. Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, yayınladığı son raporlarla, Yunanistan'daki üretim ve ulusal gelir artışını teknik ilerlemeleri belgelemektedir. Cunta, ekonomik alanda, sayıları oldukça fazla olan Yunanlı milyarder ve milyonerlerin kesin desteğine sahiptir. Yunanlı zenginler, Papadopoulos'tan yardımlarını esirgememektedirler. Bunlardan biri olan Yani Latsis, hükümete 3 milyon dolarlık bir döviz stoku sağlamıştır. Daha da geliştirilen büyük deniz ticaret filusunun ekonomiye yaptığı katkılar artmaktadır. İhracata dayanan Yunan

YUNANANİSTAN

SON BEŞ YILI

Her çağda, her dönemde, bazı ülkeler, bazı yönetimler ve bazı olaylar bütün dünyanın dikkatini çekmiştir. 21 Nisan 1967'de Kıralığa son veren bir darbe, Sokrat'ın, Eflâtun'un ve Batının hayran kaldığı hümanizmanın beşiği sayılan Yunanistan'ı, demokratik ülkelerin «Papadokrası» adını verdikleri bir cuntanın kucağına düşürmüştür. Beş yıldanberi, demokratik ülkelerin dikkati, Yunanistan'daki gelişmeler üzerinde toplanmış bulunmaktadır. TOPLUM, her sayısında, dünyanın dikkatini üzerine çeken ilginç bir ülkeyi, bir olayı, bir durumu okurlarına sunmak istemektedir. Geniş ve nesnel bir araştırmanın ürünü olan bu yazıların, TOPLUM okurlarınca yararlı bulunacağı kanısındayız.

**MAKAREZOS, PAPAĐOĐU
PATAKOS BİRARAL
Hellenistik kemerler altı**

ekonomisi, yeni pazarlar aramaktadır. Cunta'nın, Mısır'da, Süveyş-İskenderiye su yolu yapımını üstüne alması; bir yandan Yunanistan'daki teknik gelişmeyi, diğer yandan Yunanistan'ın, ekonomik endişelerle, Arap ülkelerine ve Afrika'ya yaklaşmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Papadokrasinin temelleri

Siyasal alanda ise, basit bir gözlem, Cunta'ya alternatif olacak hiçbir gücün sözkonusu olmadığını göstermektedir. 1972'lerin Yunanistanı, 1967'lerin Yunanistanı değildir. Yeni rejim, geçirdiği beş yılı iyiden iyiye yerleşmek, örgütlenmek ve istikrar kazanmak için, oldukça başarılı bir şekilde, kullanmıştır. 21 nisan 1967'de iktidara el koyan Albaylar, aralarından birini Yorgi Papadopoulos'u, generalliğe yükseltmişlerdi. Kıral naibi General Zoitakis'in 21 mart 1972'de emekliye ayrılması, kuramsal olarak bile ikiliğe tahammülü olmayan rejimin, gittikçe artan bir şekilde, kişiselleştirdiğini ve başkanlık sistemine kaydığını göstermektedir. Kıral naibi, Başbakanlık, Savunma ve Dışişleri bakanlığı görevlerini üzerine alan Papadopoulos, çeşitli gü-

venlik hizmetlerinin denetimini de elinde tutmaktadır.

Yunanistan'da belli bir ekonomik gelişmeyi ve siyasal istikrarı sağlayan Albaylar Rejimi, buna dayanarak, ülkede hüküm sürmekte olan anti-demokratik baskı yönetimini mázur gösterebilirler mi? Bunun cevabı, kesin bir «Hayır!»dır. Papadokrası (Papadopolos demokrasisi)'nin temelleri, bütün diktatörlüklerde kolaylıkla rastlanabilecek unsurlardır: temizlenmiş, demokratik unsurlardan ayıklanmış, ayrıcalıklarla donatılmış bir ordu; her yerde hazır ve nazır, ciddi bir sanıya göre- 100 bin kadar muhbire

PAPADOPULOS'UN TEKNOKRAT KABİ

sahip bulunan bir polis örgütü; zamanın gereklerine uygun olarak yorunlandıklarında çok daha tehlikeli olan baskı yasaları...

Dünya demokratik kamuoyu

21 Nisan 1967 darbesinden sonra Dünya demokratik kamuoyu, Yunanistan'daki yönetimin anti-demokratik niteliğine birçok kez dikkati çekmiştir. ABD bile 1967 Mayıs-1970 Eylül tarihleri arasında Yunanistan'a ağır silah ambargosu koymak zorunda kalmıştır. 30 kasım 1969'da, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Yunanistan'daki hapis-hane ve tutukevlerinde işkence yapıldığını belge ve fotoğraflarla kanıtlayınca, Avrupa Konseyi'nden atılmak tehlikesiyle karşı karşıya kalan Yunanistan, Kızıl Haç Uluslararası Komitesi ile, ülkesindeki siyasal tutuklulara ilişkin bir sözleşme imzalamış, fakat 12 aralık 1969'da Avrupa Konseyi'nden çekildikten sonra bu sözleşmeyi feshetmiştir. 1967 Nisanından bu yana işkence, Yunanistan'da oldukça geçerli bir idari yöntem haline gelmiştir. Bu yöntemin temel unsurları falaka, elektrik şoku ve sıra dayığıdır.

Gene Avrupa kamuoyunun baskıları ile, Cunta, 9 nisan 1971'de, çoğu solcu 261 siyasal tutukluyu serbest bırakmış, Leros ve Oropos'taki toplama kamplarını kapatmış, sı kiyönetim mahkemelerini daha yumuşak işletmeğe başlamıştır. Rejimin başvurduğu yollardan biri de, birçok suçsuz kişiyi tutuklamak, sonra bunları toplu olarak serbest bırakıp, yönetimin liberalleştiğini göstermek çabasıdır. Fakat Avrupa demokratik kamuoyu, bu oyuna gelmemektedir. Bazı Avrupa ülkeleri, Yunanistan üzerine yaptıkları baskıları ilginç şekillerde sürdür-

PAPADOPULOS, SIRTAKİ OYNUYOR : Sırtaki bir «milli» oyundur!

mektedirler. Geçtiğimiz nisan ayı içinde şiddet olaylarına karıştığı için hakkında 18 yıl hapis cezası istenen Prof. Yorgi Aleksandr Mangakis, bir alman askeri uçağı ile Yunanistan'dan Almanya'ya kaçırılmıştır. Mangakis'e, Heidelberg Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevi verilmiştir. Yunanistan, bu olay üzerine, Almanya'dan, Atina'daki Büyükelçisi Peter Limbourg'u geri çekmesini istemiş, Almanya bu isteğe uymuştur.

Yunan muhalefeti ne yapıyor?

Hükümet darbesinden beş yıl sonra Yunan muhalefeti ne yapmaktadır?

Yunan politikacılarının çoğu, rejimle işbirliği yapmayı reddetmiş ve Cunta'ya açıkça karşı koymuşlardır. Gene birçok gizli örgüt ve grupun, baskı rejimi altında güçlerinin önemli bir kısmını yitirmelerine rağmen, demokrasinin yeniden kurulması veya daha köklü ve devrimci çözüm yolları için savaşçıları bilinmektedir. Fakat Cunta'nın gücü ve emrindeki örgütler karşısında, ülke içinde sürdürülen muhalefet fazla önemli gözükmemektedir. Parlamenter oyunlarla parçalanmış ve etkilerini kısmen yitiren burjuva siyasal kurumları, sert darbeler karşısında dirençlerini yitirmekteykenlerdir. Ancak Kanelopoulos (ERE Partisinin lideri) ve Mavros (Merkezci) gibi politikacılar, açık bir muhalefet yapabilmektedirler. Birçok fraksiyona ayrılmış olan Komünist Parti, gizliliğin son derece güç koşulları altında varolma savaşı verirken, yöneticileri siyasal ve ideolojik polemikler içinde eriyip gitmektedir. Diğer direniş örgütleri de son derece zor koşullar altında varlıklarını sür-

dürmek istemektedirler. Bazı solcu gruplar zaman zaman bombalar patlatırlarken, diğerleri, Yunan entelijantsiya (aydın zümre)'sının sınırlarını pek aşmayan gizli basın organlarını canlandırmağa çalışmak tadırlar. Cunta'ya karşı bir halk hareketini başlatmak isteyen Ulusal Direniş Konseyi (CNR), hiçbir zaman, rejime karşı olan bütün güçleri çevresinde toplamayı başaramamıştır. Bunun bir nedeni de, direniş örgütünün, kiralıcılardan komünistlere kadar uzanan siyasal bir yelpaze oluşturmamasıdır. Örgüt, Yunan Halkı'na açık hedefler, yeterli siyasal ve ekonomik bir program ve Albaylar Rejimi'nden demokrasiye geçişi sağlayacak aşamaları gösterememektedir. Şüphesiz, İkinci Dünya savaşından sonra geçirilen iç savaşın acı anıları, Yunan halkını Albaylara karşı eyleme geçmekten alıkoymaktadır. Uluslararası konjonktür ise, Yunanistan'daki yönetimin değişmesini kolaylaştıracağına pek benzememektedir.

Avrupa - Yunan Gençlik Birliği

Bugün en güçlü muhalefet, aydınların, öğrencilerin ve sendikaların, rejimin boşluklarından yararlanarak, özgürlük alanını genişletmek ve yurttaşlık haklarını kabul ettirmek için sürdürdükleri günlük muhalefettir. Bu yeni muhalefet biçimi, iki yeni örgüt tarafından geliştirilmektedir. Birincisi, iki yıl önce kurulan, Avrupa-Yunan Gençlik Birliği'dir. Bu birlik eğitim, demokratik plânlama, sanatçıların toplumsal sorumluluğu gibi alanlarda tartışmalar, toplantılar, gösteriler ve sergiler düzenlemekte, kitaplar ve oldukça önemli bir okur kitlesine sahip bulunan bir bülten yayınlamaktadır. Birçok genç, fişlenmek tehlikesine göğüs gererek, bu ey-

Ş Zoltakis'in solunda, Franko'nun yolunda..

lemlere katılmaktadır. Fakat bu muhalefet, ancak, Cunta'nın, uluslararası nedenlerle özgürlük havasının estiğini göstermek istediği Atina'da mümkün olmaktadır. Örgütün taşradaki eylemleri, yetkili makamların doğrudan ya da dolaylı çabalarıyla bastırılmaktadır.

İkinci örgüt, Yani Pesmazoğlu, Yorgi Kumantos gibi eski profesörlerin, Rodis Rufos gibi yazarların kurduğu ve yönettiği Yunan Sorunları İnceleme Derneği'dir. Bu dernek, geçen yıl Atina'ya, Avrupa Toplulukları Komisyonu eski Başkanı Jean Rey'i getirmiştir. Jean Rey, «Dikta rejimi altındaki Yunanistan'ın, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar)'ına katılmak için hiçbir şansı bulunmadığını» açıkça belirtmiştir. Dernek, Alman Sosyal Demokrasininin «Korkunç Çocuğu» Günter Grass'ın da konferanslar vermek için Atina'ya gelmesini sağladı. Avrupalı demokratlardan Yunanlı demokratlara açık bir dayanışma mesajı getiren Grass, «Geleneğe Karşı» adlı bir konferans vermiş ve rejim yanlısı basının görüşme isteklerini reddetmiştir.

Bu iki örgütün ortak çabalarıyla bütün siyasal tutukluların serbest bırakılması için bir çağrı düzenlenmiştir. Bu belgeyi imzalayanlar arasında bütün toplumsal ve siyasal eğilimlerden kişiler, hattâ Manolis Glezos, Yannis Rotsis gibi, iç savaşta Kıral ordusu saflarında çarpışmış iki general de bulunmaktadır.

Üç yeni akım

Bu yeni muhalefet bu kadarla yetinmemekte ve demokratik değişim için kamuoyunun oluşmasına çalışmaktadır. Buna paralel ve tamamlayıcı olarak üç yeni akım ortaya çıkmıştır: 1) ifade özgürlüğü; 2) dernek, meslek ve sendik haklarının savunulması; 3) dikta iktidarına karşı kişisel tutumların sertleşmesi. Atina ve taşradaki avukat ve öğrenciler, örgüt yöneticilerinin özgür seçimlerle işbaşına gelmesi ve örgütlerin demokratikleşmesi için büyük bir savaş vermektedirler. Papadopoulos ve danışmanları, özellikle Beyaz Saray ve Pentagon'daki dostlarını Senato ve Temsilciler Meclisi'ndeki liberallerin eleştirilerine karşı korumak için, gösterilerin yapılmasını istemişlerdir. Fakat Cunta, bu yeni karşı koyma

şeklinin dinamizmini iyi hesaplayamamış yayınevleri, bazı gazeteler, tiyatrolar ve meslek örgütleri çevresinde yeni bir muhalefetin ortaya çıkabileceğini kestirememiştir. Böylece, geniş ölçüde Cunta'ya karşı olan, fakat şimdilik hareketsiz kalan kamuoyunun canlandırılması için direniş örgütlerinin yanısıra yeni bir muhalefet ortamı yaratılmaktadır.

Geçtiğimiz günler içinde Albaylar Rejimi, Yunanistan'da yeni tutuklamalara girişmiş, bu arada Avrupa-Yunan Gençlik Başkanı Panayotis Kanellakis, Yunan Sorunları İnceleme Derneği kurucularından ve Yunanistan'ın Ortak Pazar'a ortak üye olması ile sonuçlanan görüşmelerde Yunan Heyetinin Başkanı bulunan Yani Pesmazoğlu da tutuklanmışlardır. Bu durum, Albaylar Rejiminin, en küçük demokratik bir muhalefete bile müsamaha göstermediğini ve rejimin anti-demokratik niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. Jean Rey'in «Dikta yönetimi altındaki Yunanistan'ın Ortak Pazar'a katılmak için hiç bir şansı bulunmadığını» açıklamasından bir yıl sonra, tutuklamalar üzerine, Avrupa Ekonomik Topluluğu, 11 mayısta, «Yunanistan'la ilişkilerini geliştirmeyeceğini, sınırlı tutacağını» açıklamıştır. Ortak Pazar, 1957 yılında kurulmasından bu yana, ilk kez böyle bir tepki göstermektedir.

Amerika ve Yunanistan

Bütün dış baskılara, ambargo tehditlerine ve içerdeki muhalefete rağmen, sağda ve soldaki rakiplerinden çekinmeyen Papadopoulos, her zamankinden daha güçlü olarak, oynadığı oyunu kendi kurallarına göre yönetmektedir. Albaylar Rejimini rahatlatan önemli unsurlardan biri de, ülkenin coğrafi konumu ve uluslararası durumdur. ABD'nin, 1967 yılında başlattığı ağır silah (tank, uçak, gemi) ambargosuna 1970 Eylülünde son vermesi; NATO'nun Yunan topraklarındaki üslerinin yanısıra 6'ncı Filo'nun, Pire'de liman kolaylıkları elde etmesi; ABD Başkanı Nixon'un, Atina'ya 32 Phantom avcı-bombardıman uçağı satma kararı alması; Washington'un, Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a verdiği önemi göstermektedir. Atina'nın durumu, ABD'nin Avrupa'daki birliklerinin önem-

li bir kısmını geri çekme niyeti, Orta Doğu'daki genel huzursuzluk ve Sovyet Donanmasının Akdeniz'deki varlığının artmasıyla güçlenmektedir. NATO'nun güneydoğu kanadında yer alan Yunanistan, ABD'ne Komünist dünyanın eşğine yerleşme olanağını sağlayarak, Doğu Akdeniz'deki Sovyet-Amerikan çatışmasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Yunanistan'da büyük iktisadi çıkarları bulunan Fransa ise, hükümet darbesinin ilk günlerinden başlayarak, Atina'da kurulan yeni sistemi eleştirmekten kaçınmıştır; hattâ bir ara, ABD'nin silah ambargosunun sürdüğü dönemde, Yunanistan'la silah pazarlığını bile o-turmıştır. Fransız Dışişleri Bakanı Lipkowski'nin geçen kış içinde Atina'yı ziyaret etmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da arttırmıştır. Phantom'ları Mirage'lara tercih eden Yunanistan, Fransa'dan, füze atan bir hücum-bot satın almıştır. Öte yandan, Albaylar Rejiminin bir işbirliği politikası izlenesi, SSCB ve diğer komünist ülkelerle olan ilişkilerini de kolaylaştırmaktadır. Doğu Avrupa ülkeleri, Arnavutluk'la diplomatik ilişki kuran Yunanistan'la ticaretlerini arttırmaktadırlar.

Gitti kral, geldi kral

Bugün, herşey, Papadopoulos'un «ulusal devrim»inin daha uzun yıllar kolaylıkla sürebileceğini açıkça göstermektedir. Rejim kişiselleşmekte ve hızla başkanlık sistemine doğru yol almaktadır. Geçirilen, buhranlarla dolu beş yıl, Albayların tecrübelerini arttırmış, iktidarlarını sağlamlaştırmıştır. Başarılan ekonomik gelişme, muhaliflerin karşısına bir kalkan gibi çıkarak onları susmağa zorlamaktadır. Dış baskılara da eskisi kadar duyarlı olmayan Cunta, bunlara kulak asmamaya başlamıştır. Yunan halkı, bu tip baskı rejimlerine hiç de yabancı değildir. Eski ve yeni tarihinde birçok dikta yönetimine sahne olan Yunanistan, bugün, «Despotlar» hanesine bir yeni adı, Papadopoulos'u, eklemektedir.

Yunanistan'daki anti-demokratik rejimin bir başka benzeri bulunmadığı iddia edilemez. Fakat gerçek olan birşey varsa o da, Albaylar Cuntası'nın, günümüzün, dostlarını bile güç durumlarda bırakan, en can sıkıcı rejimlerinden biri olduğudur.

asgari ücret

Bir başka adı : Kutsal ücret

Çalışma Bakanının çağrısı üzerine 24 nisanda sessiz sedasız çalışmalarına başlayan «Asgari Ücret Komisyonu»nun bu defa, altı ay içinde bir sonuca varacağı öne sürülüyor. Fiyatların hergün biraz daha arttığı ülkemizde, iki yılda bir ele alınan asgari ücretleri tesbit çalışmaları aylarca sürüyor. Geçen defa 1969'da toplanan Komisyonun, çalışmalarını bir yıl 18 günde tamamladığı düşünülürse, bu yılki çalışmaların altı ayda bitirileceği vaadi dahi bir aşama sayılır.

Fiyat hareketleri ve ekonominin genel havası sürekli izlenip, asgari ücretin bütçeden önce tesbiti yoluna gidilmedikçe, bu, gerçekten komik sayılabilecek durum sürüp gidecek; Komisyon, asgari ücretleri ilân ettiğinde, fiyatlar çoktan o ücretlerin ötesine geçmiş olacak. Oysa, söz konusu olan, milyonlarca işçinin geçimi için gerekli asgari şartları ve bu şartları karşılayabilecek ücreti tesbittir. Uygar ülkelerde, «kutsal ücret» adı verilen asgari ücretin gerçekçi olabilmesi, bugünkü şartlarda, yurdumuzda mümkün değildir.

Asgari Ücret Tesbit Komisyonu, şimdiye kadar, toplantılarında, «işçinin tek başına, ya da ailesiyle birlikte ele alınması», «18 veya belirli yaştan küçük işçilerin durumu» gibi konular üzerinde durdu.

Bakanlıklararası Ekonomik Kurul da bu arada toplanarak, Hükümet görüşünün kesinlikle belirlenip, miktarın tesbiti için bir komisyon kurulmasını kararlaştırdı. Komisyonlara havale edilen işlerin geleceği, yurdumuzda, çeşitli örnekler yüzünden, pek parlak sayılmaz ama, bu komisyonun işi sıkı tutup, asgari ücretin tesbitini geciktirmeyeceği belirtiliyor.

Yalanlanan zam oranı...

Geçtiğimiz hafta bazı gazete-

lerde yayınlanan, «Hükümetin asgari ücretlere % 32 zammı kabul ettiği» yolundaki haberler, yetkililerce, «henüz bu yolda hiçbir karar alınmadığı» belirtilerek yalanlandı.

İki yıl önce yapılmış olan asgari ücret çalışmalarında, Türkiye altı bölgeye ayrılmış ve her bölge için ayrı bir ücret tespit edilmişti. 19.50 ile 15.50 lira arasında değişen ücretlere yüzde 32 zam yapılması halinde, ortaya şu rakamlar çıkacak :

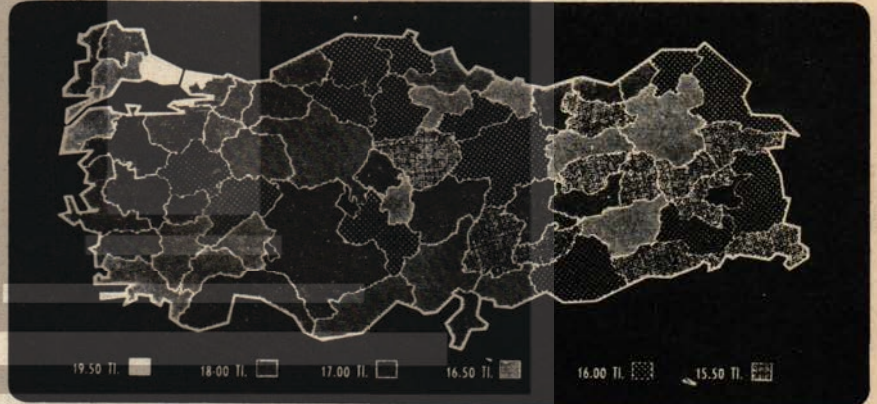
Eski ücret	% 32 zamlı ücret
19,50	25,74
18,00	23,76
17,00	22,44
16,50	21,78
16,00	21,12
15,50	20,46

ğince hazırlanmış Asgari Ücret Yönetmeliğine göre saptayacak. Buna göre, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin besin, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi, zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek bir ücret tespiti gerekiyor.

İş Kanunu uyarınca ilk olarak, 1969 yılında Türkiye çapında asgari ücret tesbiti için toplanan komisyonun bir yıldan fazla süren çalışması sonucunda ortaya çıkan rakamlara işverenler, Çalışma Bakanının onayı ile yürürlüğe girdiği, dolayısıyla idari tasarruf olduğu için Danıştay'da itiraz ettiler. Danıştay'ın itirazları yerinde görmemesi üzerine ise, karar, uygulama alanına konuldu.

Büyük mücadele

Bu yıl içinde tesbit edileceği

ASGARI ÜCRETLERİ GÖSTEREN HARİTA : Yenisi nasıl olacak?

İki zıt görüş

Daha aylar önce yayınladığı bildirimlerde, fiyatların önceki yıla oranla yüzde 40 arttığını öne süren Türk-İş'in, yüzde 32 zamlı yetinmesi beklenemez. Buna karşılık, geçen ay toplanan Genel Kuruluna sunduğu raporda, **İşveren Konfederasyonu**, fiyat artışının başlıca nedeni olarak ücret artışını göstermişti. Anlaşılmaktadır ki, İşveren Konfederasyonu da bu çıkış noktasından hareketle, asgari ücretlerin artmasına karşı çıkacak ve «**ücretler ne kadar az artarsa o kadar kârdır**» diyecek; bu görüş, başta Maliye olmak üzere, konuyla ilgili resmi kuruluşlarca da benimsenecektir.

Asgari Ücret Komisyonu, bu yıl, asgari ücretleri 1475 Sayılı İş Kanununun 33'üncü maddesi gere-

açıklanan asgari ücretlerin olabileceği kadar düşük düzeyde kalması için büyük bir çaba sarfedecek olan işverenlere karşı, Türk-İş, yüksek bir rakam tutturabilmek için çalışacak. Ancak, kamu kuruluşlarının masraflarını asgariye indirerek, «denk bütçe» yapma peşinde olan Maliye'nin ücretlerde artışı kolay kabul etmeyeceği bugüne kadar ki tutumundan da anlaşılabilir bulunuyor.

Asgari ücretlerin yükselmesine karşı çıkan işverenler, artan ücretlerin fiyatları artırdığını, fiyat artışı karşısında, ücretleri yeniden artırmak gerekeceğini ve bu kısır döngünün sürüp gideceğini öne sürüyorlar.

Türk-İş'in bu konudaki görüşü ise, işverenleri suçlar nitelikte. Geçtiğimiz hafta toplanan Türk-İş

Yönetim Kurulunun bildirisinde de yer alan Türk-İş görüşünde; işverenlerin, kârlarından fedakârlık etmek istemedikleri, yüksek kâr marjıyla çalıştıkları belirtiliyor ve işverenlerin artan ücretleri, kârlarından karşılama isteniyor, bunun aynı zamanda, Ortak Pazar'da diğer ülkelerle rekabet edebilmek için de şart olduğu öne sürülüyor.

Bu, Türk-İş'in ötedenberi savunduğu görüştür.

Türk-İş'e göre; yurdumuzda maliyetlerde en az etkili olan unsur, emektir; çünkü, Türkiye'de en ucuz olan şey, işgücüdür. Türk-İş, bu görüşünü doğrulamak için, ihracatımız büyük bir gelişme göstermezken, işgücü ihracının hızla arttığını ileri sürmekte; bu duruma, işgücünün ucuzluğunun sebep olduğunu belirtmektedir.

Hakların korunması için

Türk-İş, toplu sözleşmelerle alınan ücret artışlarını, yıllarca gösterişli bir şekilde -hattâ zaman zaman biraz da abartarak- açıklarken, bunların işverenler tarafından pahalılık sebebi olarak gösterilmesi üzerine, toplu sözleşme sonuçlarını ilân etmekten vazgeçmiş bulunuyor. Bunda, kamuoyunun, ücret artışlarını pahalılık habercisi olarak görmeye başlamış olmasının etkisi büyüktür. Hattâ, Devlet Demiryolları uyuşmazlığı sırasında, Hükümet, toplu sözleşme ve grev haklarını belli bir süre için askıya alma hazırlığına girişmiş, bunun üzerine, Türk-İş, üyesi kuruluşların toplu sözleşmelerde aşırı ücret artışı isteklerinde bulunmaması için bazı tedbirler almak zorunda kalmıştı.

İşçiler bakımından büyük önem taşıyan asgari ücretlerin yeterli bir düzeye ulaştırılması konusu, önümüzdeki günlerde, Hükümet-İşçi-İşveren üçlüsünü birbirine düşürecek benzerdir. Kuşkusuz, bu mücadelede en zor durumda bulunan her zaman olduğu gibi işçiler ve onları temsil eden Türk-İş'tir. Türk-İş, bir yandan asgari ücretlerin artmasını isterken; öbür yandan da, bu isteklerinin bilimsel verilere dayandığına, pahalılığa sebep olmayacağına kamuoyunu inandırmak zorundadır. Bu işçilerin sağladıkları hakların korunması için, bugünkü ortamda, ihmal edilemeyecek bir zorunluktur.

TÜRKİYE NOTLARI

brüksel'den
selamlarla

Büyük caffè'lerden birinde, bir halıcı dükkânının önünde duruyorum. Sahibinin adı «...yan»la bitiyor. Bütün halıcıların adları çoğunlukla «yan»la bitiyor.

Ne güzel kayseri halıları... Ne güzel lâdikler... Ne güzel sivaslar... Memlekette artık yok... Varlıklı kişiler nedense İran halılarını tercih ediyorlar. Yepyenilerini. Kimyevi boyahlarını...

Kayseri... «Kayserie» olmuş vitrinlerde.

Bizim halılar küskün durur halıcılarda. Burada kileri neyle yıkıyorlar ki, bu kadar doğallaşmış renkleri, bu kadar pırlırlaşmış!

Aaaa, Louise pasajında Bodrum gömlekleri... Sevgili Ali Uslu (Bodrum'da bir modacı), bilesin, o lânse ettiğin 25 liralık gömlekler burada 150 lira, hem de kapışılıyor!

Aynı dükkanda Şile bluzlarının en âdisi.. Onlar da astronomik fiyatla...

Keşke burada bir şuben olsa, Ali Uslu!...

Burada bir hayli vatandaşımız yerleşmiş. Seyahat büroları kurmuşlar. Ajanslar kurmuşlar. Çok rahatlamış bir halleri var. Brüksel rahat... Hele problemlerine katılmıyanlar için... Problemlerine katılmıyanlar için belki Ankara da rahat!

BRÜKSEL

Brüksel, ufak-büyük bir şehir. Memleket ufak! Bütün uygarlığıyla ezilmiş bir memleket... İstilâ edilmiş, ezilmiş, kurtarılmış, ezilmiş...

Ah bu kurtarıcılar!

İki resmî dili var: Flamanca, Fransızca... Diller kavga halinde, yani düşünce kavga halinde. Tek kavgaları, dil kavgası, Belçikalıların... Televizyonda, bir düğmeden Fransızca akıyor, diğerinden Flamanca... Sokak adları bile altalta iki dilde...

Flamanlar çoğunluktaymış her zaman. Ama kilit noktaları hep valonlardaymış, Fransa tarafından desteklenen. Ve çoğunluğa, ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmışlar.

Şimdi kilit noktaları teker teker Flamanlara geçmekte... Borularını öttürmeğe başlamışlar, olanca birikmiş nefesleriyle.

Sokakta insanlar pembe, beyaz ve besili. Ege-

NİMET
ARZIK

«Her uygar toplum, insancılığını tükettiğinden, hayvancıdır. Burada köpekler hâkimiyeti mevcut, her hâkimiyet gibi esaretle karışık!»

menlik, yaşlılarda. Gençler hayat kurmakla meşgul-ler...

Dansinglerde yaşlılar dansediyor. Lokantalarda yaşlılar oturuyor. Dükkânlardan alışveriş eden onlar. Belçika kadar, yaşlılığın keyfine varan ülke yok. Burada çirkinler de kompleksiz, ve olanca süsleriyle süslü püslü.

Buranın insanları, kendi patlatmadıkları savaşlarla bunca ezilince «Bugün varız, yarın yögüz» diye bir hayat felsefesi edinmişler. Yemeğe, içmeğe, günlük egoizmaya vermişler kendilerini. Dükkânlar, Hongkong'dan tutun Newyork'a kadar, dünyanın her bucağından gelme mallarla dolu. Afrika'nın meyveleri yağlı vitrinlerde, Pasifik okyanusunun balıkları da... Pahalı mı? Bizim kazancımıza göre, evet. Onlarınkine göre, hayır. Burada oturursanız, daimi olarak, daha ucuz bizden, ev kirası dışında... Ee, söyleyeyim; bir yumurta, «günlük» damgalı «gerçek» bir yumurta, 60 kuruş. Yarım tavuk... 18 lira kadar... Hem de nasıl yarım! Unlu maddeler ucuz. Giyecekler, halk mağazalarında ucuz...

Taksiler, yıkım! (Dolmuş diye bir şey bilinmiyor tabii burada...) Tek kişiyse, kayık kadar bir biftek alabiliyorsunuz, satıcınız burnunu kıvrımadan...

Fakat... Bir-iki hafta için otelde oturan bir Türkiyeli vatarıdaşsanız, ilk önce yeme-içmenizden kısıyorsunuz; sonra size bir yürüyüş arzusu ârız oluyor (vasıtaya binmemek için)...

En ucuz otel, (sabah kahvaltısı da veriyorlar. İyi ki çsash veriyorlar!) 6 dolar, tek kişi, banyosuz. 90 lira... Zor tabii!.. (Ne kolay ki?)

VE KÖPEKLER

Her uygar toplum, insancılığını tükettiğinden, hayvancıdır. Burada, köpekler hâkimiyeti mevcut, her hâkimiyet gibi esaretle karışık! Salonlarda, onlar hakim! Lokantalarda, onlar hakim! Lokmayı sahipleriyle paylaşıyorlar.

Yaşlı kadınlar, aaaa, bakıyorsunuz, şapur şapur köpekleriyle çpüşüyorlar, kahvede.

Taşlı tasmalar, onların!.. Ekose köpek elbiseleri, onların! Nefis mamalar, onların... Bunlara karşılık... Hürriyetlerinden oluyorlar sadece!..

Büyük göllü parkta dolaşırken yanıma iki çoban

köpeği geldi, döneldiler etrafımda... Bizim Anadolu'nun çobanları, hani, her hareketteki nesneyi yarış atı gibi izliyen, güçlü güçlü, adeleli adeleli, sinirli sinirli hayvanlar...

Bunlar epey yağlanmışlar... Sahipleriyse pembe beyaz kayış gibi bir Brükselli.

Eunların analarının adı neydi? Zalim'miydi, Alko' muydu?

Dişi kana battı diye vurulmuş muydu? (Biliyorsunuz, oynaşarak dahi olsa, koyun boğan köpeği vururlar, bütün sürüyü boğmasın diye...)

— Görseniz... Evdeki kaplumbağayla ne kadar ahbablar!..

Eh... Bunca uygarlıkta yaratık ancak kaplumbağayla ahbab olur!.. Uygar memleketlerin hayvan sevgisinin zevkine varamadım: Dağ bayır yaratıklarını salona sokmak!.. Hürriyet içinde doğanı, tasmalamak! Yarattığı, yaratıldığı fonksiyondan uzaklaştırmak... «Her düzene sokma ameliyesi», galiba.

SİNEMA

Burada, sinema zevkim geri geldi, dersem, şaşmayın. Nefis filimler var. Bizde ne görüyorsunuz? Sadizm filimleri, seks filimleri, vur kır filimleri... Ve bu, tesadüfen böyle değil, o kadar sürekli olmaz tesadüf.

Hiçbir yönetici, seneler senesi, sinema denilen propaganda aracının, bizde neden böyle işlediğinin tizerinde çurmuyor.

Sonra, size başka birşey söyleyeyim: Bizim sine macılar da kabahatsız. «Besliyecileri», 25 filim veriyorlar, seri halinde; veya hiç vermiyorlar. Getirtmek istediğin kordelayı, elde etmek imkânsız. Karşısı sana empoze ediyor.

Eh, Türkiye'ye gönderilen 25 filmin de hiç olmazsa 20'si çalmı: çarpma, haydutluk, kaçırma, öldürme, tecavüz...

Beyler, azıcık düşünsenize!..

...Belçika'yı seveceksiniz... Yumuşak, yavaş, «Palavrasız» bir ülke...

En çok palavrasızlığımı seviyorum ben.

En çok cattara cuttarasızlığımı!

EMRAH ESER

Yorgundu adam. Çakmak çakmak gözlerin-
de ıslak bir bulut uzuyordu sanki. Sonra,
kuru çatlak dudaklarına sıkıştırıyordu sigarasını.
Dahiyor, gözlerini yumuyor, yumruklarını sıkı-
yordu :

— «Bizi topraklarımızdan çıkarmak istiyor-
lar!...»

Bir çizgi gibi akıyordu bu sözcük. İslı, bu-
lanık, maviyi lâciverde dönüştüren bir tutku
ile.

Toplum'a gelen mektup

TOPLUM'un geçen sayısında Muğ'a'lı bir
genç, Vahit Bilen, Marmaris'in Hisarönü köyü
halkının öyküsünü anlatıyordu. Ağaların Hisar-

önü köyüne nasıl sahip çıktıkları-
rını belgelerle önümüze seriyor-
du. Ben ise, beni önemli ölçüde
etkileyen Egeli topraksız köylü-
lerin öyküsünü anlatacağım siz-
lere. Atalan'dan, Göllüce'den, Kı-
zılcahavlu'dan ve Karareis'den
sesleneceğim. Hisarönü'nün be-
belerini anlatacağım, Atalan'dan
Sultan nineyi, Karareis'den Ömer
dayıyı tanıstıracağım...

Bu tanışma, karşı karşıya
gelerek olmayacak. Resimlerini
görmeyeceksiniz. Öyle büyük söz-
cükler dizelemeyecekler. Sizlerin
bildiğiniz, içinde yaşadığımız, yâ-
ni kısacası «YAŞAMINI TOPRAK
TA SÜRDÜRMEK İSTEYEN
LER»in bir bölümünü vereceğim.
Karareis Çiftliği

İzmir-Çeşme asfaltının 46'nci
kilometresinde Ta'lar köprüsünü
geçip sağa vurdunuz mu, Kara-
burun yoluna girersin:z. 65'inci
kilometrede Ba'ıkova köyünde
yol ikiye ayrılır ve Karaburun
yarımadasını çevreler. Mavinin
yeşile merhaba dediği o canım
deniz, kıyıda çam ağaçlarıyla
oynaşır. Kıvrıla kıvrıla Karare-
is'e doğru yol almağa başlarsınız.
Şöyle gözlerinizi kapadığınızda,
Karaburun ilçesinin, Anado'u-
nun batı ucu olduğu düşünür-
sünüz. Yani Ege'ye açılan aydınlık
bir çift göz...

Eh, böyle düşünme düşünme va-
rırsınız Karareis'e. Yalnızlık be-

«BEBELER AK MENDİLLER SALLASIN SİZLERE...»

beler dolandır çevrenizde. Yorgun
gözlü gençler selamlar sizi, yanı-
nıza yaklaşarak. Hepsi toprak
özlemiyle yüküldür. Dudaklarda
bir türküdür toprak, yıllardır
düşmeyen...

Karareis, Kurtuluş savaşın-
dan önce bütünüyle Rumların e-
gemenliği altındadır. Bu neden-
le Türklerin yüzbinlerce dekar a-
lan üzerinde bir karış toprağı
yoktur.

Kurtuluş savaşı kazanılmış-
tır. Karareis köyündeki Rumlar
topraklarını bırakıp kaçmışlar-
dır. Karareis'te topraksız Türk
köylüsü kendi kaderi ile başba-
şadır şimdi. Tarıfsız bir tutku
doludur herkesin yüreciğinde;
acaba bu topraklar kendilerine
dağıtılacak mı, diye.

Hayır, dağıtılmayacaktır! Üç
kişiye pay edilecektir ve resmî
kayıtlara, «mübadele esnasında
iskân hakkı olarak üç kişiye tak-
sim» diye geçecektir. Tapu ka-
yıtlarına da «fazlası hazineye a-
ittir» şeklinde yazılacaktır.

Aman efendim aman

«Tapu fazlası hazineye aittir»
denile dursun, «payıcılar» dile-
diklerine satmışlar bu toprakla-
rı. Sonra, «hazine de kim olur?»
düşüncesiyle genişletmişler de
genişletmişler topraklarını. Ve
bugün Karaburun'un güney ke-
siminin tamamı iki kişi arasın-

da pay edilmiş. Adları : Hayrul-
lah Divrik ile Ekrem Aymen...

1934 yılında kesilen tapu ka-
yıtlarında sınırlar açık seçik or-
tada. Ağaların toprakları 1722
dekar. Ama bu rakam bugün 30
bin dekarla ulaşmış. Karaburun
Mal Müdürlüğü'nün ilgisizliği, sa-
nırız, işlerine yaramıştır ağala-
rın.

Şimdi Hisarönü köylüleri gi-
bi tasalıdır Karareis halkı da.
Atalan'dan, Göllüce'den, Kızılav-
lu'dan yükselen ses hep aynıdır :
— «Bizi topraklarımızdan ça-
karmak istiyorlar...»

Ben derim ki, kanun yapıcı-
lara : Bugün hazineye ait top-
rakların çoğu, toprak ağalarının
işgali altındadır. Hazine sahip
çıksın topraklarına. Çıksın ve al-
sın ağaların ellerinden. Desin ki
ilgililer, «arkadaş, senin 1722
dekar toprağın var, tapu kayıtlarına
göre... Sen, nasıl olur da,
30 bin dekarla sahip çıkarsın?..»

İşte, al sana toprak refor-
mu!.. Hazinenin toprakları dağı-
tılsın yoksul köylüye ve bitsin
bu iş... Bitsin ki, bir çizgi gibi ak-
masın sözcükler ağızlarından... Göz-
ler, pul pul bakmasın insana. O
ıslak bulut, mavi bir aydınlığa
bıraksın yerini... Bebelere, nar
çiçeği güzelliğinde, ak mendiller
sallasın sizlere...

İnsan, insanı sevmesini öğ-
rensün...

F. Almanya

Anlaşmalar onaylandı

17 mayıs 1972... Federal Almanya Temsilciler Meclisi Bundestag : «248 kabul... 238 çekimser... 10 red... Moskova Antlaşması onaylanmıştır», «248 kabul... 231 çekimser... 17 red... Varşova Antlaşması onaylanmıştır.»

Bundestag'da antlaşmalar böyle onaylandı. 19 mayısta, Bundestag adı verilen Senatoda da oylarıktan sonra, Cumhurbaşkanı Gustav Heinemann'ın onayına sunulan antlaşmalarla, savaş sonrasının önemli bir sorununun çözümünde önemli bir adım atılmış oluyordu.

Muhalefetteki Hristiyan demokratların, antlaşmaların Bundestag'dan dönmesi için 249 oya ihtiyaçları vardı. Bu oy sayısını elde edemediler. Muhalefet, özellikle, antlaşmaların bir barış antlaşması yerine geçmemesi ve sınırlar için bir hukuki temel teşkil etmemesiyle, henüz askıda bulunan Berlin sorunu üzerinde dört büyüklerin -ABD, SSCB, İngiltere, Fransa- hak ve sorumluluklarına dokunulmaması konuları üzerinde duruyordu.

Bundan sonra, Berlin üzerinde 3 Eylülde Dörtler tarafından varılan antlaşmanın protokolünün imzası gündemdedir. Bu sorunun da altından kalkılırsa, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı çabaları büyük ölçüde başarıya kavuşmuş olacaktır.

Vietnam

Savaş kızışıyor

Güney Vietnam kuvvetleri, ilk kez bir ilerleme kaydederek, eyalet merkezi An Loc'un içlerine doğru 2,15 mil ilerlediler.

ABD'nin Saratoga uçak gemisi, Atlantik'ten getirildi. 1956'dan beri ilk kez savaşa katılan Saratoga, Saygon'un 60 mil açıklarında demirledi. Gemiden kalkan B-52 uçakları bombardımanlara başladılar.

Hanoi, Yüksek yaylalardaki Kontum'u roket ateşine tutarken, aynı bölgelerdeki Pleyku şehrinin 2 mil doğusundaki ana mühimmat deposuna saldıran Kuzey Vietnam kuvvetleri, cephaneliği havaya uçurdular.

Geçtiğimiz haftanın sonunda Orta Yaylalar dışında tamamen durmuş görünen savaşın yeniden alevleneceği Kuzey Vietnam'ın yeni bir saldırıya hazırlandığı öne sürülüyor. Vietnam'ın eski imparatorluk başkenti, Kuzeydeki Hue şehri çevresine indiriler yüzlerce Güney Vietnam askeri, saldırının başlamasından çok önce boşaltılmış olan «Helen» ve «Long» ateş destek üslerini tekrar işgal ederek, Hanoi kuvvetlerine karşı savunma hattını takviye ettiler.

Güney Çin Denizindeki Sovyet filusunun ise normal seyrettiği ve, Birleşik Amerika'nın Kuzey Vietnam limanlarını mayınlamasına karşı koymayacağı ileri sürülüyor.

Kuzey Vietnam limanlarındaki mayınlar, özel olarak yetiştirilmiş Kuzeylilerce toplanıyor.

ABD, kısa tarihinin önemli bir dönüm noktasında bulunuyor : bir yandan, Eaşkan seçimi gürültüleri;

bir yandan, Nixon'ın Vietnam politikasını yeren mitinglerin sürüp gitmesi; biryandan, Doların itibar kaybetmesi ve biryandan da, Uzakdoğudaki Amerikan askerlerinde başgösteren moral çöküntü ve Kuzet Vietnam kuvvetleriyle Vietkongların inatçı saldırıları, bu dönüm noktasının kesin belirtileri sayılmaktadır.

Orta Doğu

Greçko, Ortadoğuda..

Sovyetler Birliği Savunma Bakanı Andrey Greçko, Suriye'den sonra Kahire'de temaslarda bulundu ve önemli bir hava üssünü ziyaret etti.

Mareşal Greçko'nun Suriye'ye yaptığı resmi ziyaret sonunda yayınlanan ortak bildiri de, geçtiğimiz hafta başında açıklandı. Bildiride, Greçko ile Suriye Savunma Bakanı General Mustafa Tlas'ın «iki ülke arasında askeri alandaki işbirliğinin pekiştirilmesi konusunda verimli görüşmeler yaptığı» belirtildi.

Luns'un demeci

Öte yandan, NATO Genel Sekreteri, eski Hollanda Dışişleri Bakanı Joseph Luns, Danimarka'nın muhafazakâr Berlingske Tidende gazetesine verdiği demeçte, Sovyet deniz gücünün son beş yılda inanılmaz derecede büyüdüğünü bildirdi.

Luns'un ilgi çekici demecinin şu noktaları özellikle önemliydi :

«Sovyetler Birliği, dünyanın çeşitli denizlerinde sürekli olarak 140 savaş gemisi bulundurmaktadır. ABD'den sonra dünyada en hatırı sayılır deniz gücü, Sovyetlerindir. Sovyetlerin eski tip 320 ve atomik 88-89 denizaltısı bulunmakta, bun-

BRAND VE KOSSIGIN MOSKOVA ANLAŞMASINI İMZALİYORLAR: Barışa giden yolda bir adım daha...

lara her ay bir yenisi eklenmektedir.

Stratejik bakımdan, NATO ülkelerinin çoğu, deniz ulaşımına bel bağlamıştır. Oysa Sovyetler Birliği, denizden ablukayı kolaylıkla kaldırabilir. Bu durum da, Sovyet filosuna çok büyük önem kazandıran siyasi bir etkidir.

Ayrıca, Avrupa'nın kendi savunması için yeterli çaba göstermemesi halinde, ABD'nin kuvvetlerini çekmesi tehlikesi de mevcuttur. Oysa, gerçek yumuşama siyaseti, ancak kuvvetler dengesi esasına dayandığı takdirde var olabilir.»

Madagaskar

Anayasada değişiklik

Geçtiğimiz hafta içinde Madagaskar'ın başkenti Tananarive'de çıkan şiddet olaylarında, 24'ü protestocu, 10'u güvenlik mensubu, 34 kişi öldü.

1 Mayıs 1959'dan beri ülkenin başında bulunan 60 yaşındaki Cumhurbaşkanı Philibert Tsiranana, olağanüstü tedbirlere başvurdu. Olayların tamamen yatıştığı öne sürülüyor.

Tananarive radyosu, boykotçu öğrenciler - güvenlik kuvvetleri çatışması sonucu yaralanan 170 kişiden 10'unun durumunun ağır olduğunu bildirdi. Hükümet, gösteriler sırasında tutuklanan 350 kadar gencin serbest bırakılacağı hususunda öğrenci liderlerine teminat verdi.

18 mayısta Başkan Tsiranana, Genelkurmay Başkanı General Ramanantsoa'ya tam yetki verdi. Milli Meclis, olağanüstü toplantısında, anayasada yapılacak değişiklikleri konuştu; ancak, son oturumda alınan karar açıklanmadı.

Tananarive'in sâkin olduğu bildiriliyor. Karışıklık çıkarsa öğrencilerin askere alınacakları açıklanmıştı, mitingler de durmuş durumda.

Geçen hafta Tananarive belediye binasının yakılmasıyla başlayan karışıklıklar, bir süredir ülkeyi etkileyen huzursuzlukların patlak vermesi olarak niteleniyor.

Yapılacak anayasa değişikliğiyle, Madagaskar'ı, 1960'da bağımsızlığa kavuşmasından bu yana yöneten Tsiranana'nın, yürütme işlerini bir başbakanla paylaşacağı öne sürülüyor.

SUIKASTA UĞRAYAN WALLACE
Yine de şansı yok...

ABD

Wallace vuruldu

15 Mayıs öğleden sonra, Maryland'in Laurel kentinin kalabalık bir kesimi, benzerleri özellikle son beş-altı yıldır Amerika'da sık sık görülen bir olaya tanık oldu: Alabama federe devletinin ırkçı valisi George Wallace, Maryland'da, Demokrat Parti başkan adaylığı ön seçimi için bir kampanya konuşması yaptıktan sonra, kurşun geçirmez kürsüden inip halkın arasına karışmıştı ki, karnını tutarak geriye doğru devrildi. Yakasında Wallace rozeti bulunan beyaz bir erkek, bir anda kalabalığı yararak tetiğe üstüste basmış, tabancasındaki dört kurşunu vali Wallace'in üzerine boşaltmıştı.

Suikastçının Arthur Herman Bremer adında, 21 yaşındaki bir

genç olduğu öğrenildi. Milwaukee kentinde oturan ailesine göre, genç adamın, Wallace'ı öldürmek istemesinin bir nedeni olamazdı.

İlk haberlere göre, Wallace'ın, hayatı boyunca felçli kalacağı, bel den aşağısının tutmadığı bildirilirken, soru gelen haberlerde iyileşme şansının yüzde elli olduğu belirtilmektedir.

Başkan olabilecek mi?

Wallace, inatçı bir adamdır. Temmuz ayında, Miami'de yapılacak Demokrat Parti başkan adaylığı kurultayına kadar fiilen seçim kampanyasına çıkmayacaktır ama, kampanyadan çekilmeğe de niyetli gözükmemektedir. Tekorlekli sandalyeyle kampanyayı yürütme fikrinden vazgeçmiştir.

Suikastın hemen ertesi günü Maryland ve Michigan'da yapılan Demokrat Parti başkan adaylığı ön seçimlerini Wallace, rakipleri senatör George Mc Govern ve Senatör Hubert Humphrey'i ezici bir yenilgiye uğratarak kazandı. Karısı Cornelia ve Kongredeki taraftarları, kampanyayı sürdürüyorlar. Tedavi eden doktorlardan James Galbraith kötürüm kalma tehlikesini atlatabileceğini, koltuk değnekleriyle yürümesinin muhtemel olduğunu söyledi.

Siyasi gözlemciler, Wallace'ın, kazandığı sempatiye rağmen, Demokrat Parti başkan adaylığı şansını son derece az görüyorlar.

ABD'de on yılın suikastleri

1963

▷12 Haziran : Amerikan zenci liderlerinden Medgar Evers öldürüldü.

▷22 Kasım : Başkan John Fitzgerald Kennedy, Texas'ın Dallas kentinden Lee Harvey Oswald tarafından, dürbünü bir tüfekle öldürüldü.

▷24 Kasım : Lee Harvey Oswald, Dallas Emniyet Müdürlüğünde Jack Ruby'nin kurşunlarıyla can verdi.

1965

▷21 Şubat : Zenci Milliyetçi lider Malcolm X, New York'ta öldürüldü.

1966

▷6 Haziran : Zenci lider James Meredith, Mississippi'de kurşunlandı, yaralanarak kurtuldu.

1967

▷25 Ağustos : Amerikan Nazi Partisi Lideri George Lincolnrock Well, Virginia'da öldürüldü.

1968

▷4 Nisan : Amerikalı zenci lider Marlin Luther King, Memphis'te öldürüldü.

▷5 Haziran : Senatör Robert Kennedy, Sirhan Bişare Sirhan adlı bir Ürdünlü'nün kurşunlarıyla Los Angeles'te öldürüldü.

son yılların bazı suikastları

▷ **Kurşunlandı, bıçaklandı:** Güney Afrika Başbakanı Dr. Hendrik Verwoerd, 9 nisan 1960 günü başkent Johannesburg'da kurşunlandı.

Suikastçi, akıl hastası David Pratt'ti. 30 metre mesafeden Başbakanın başına iki kurşun sıkmıştı. Dr. Verwoerd, aldığı yaralara rağmen ölümden kıl payı farkla kurtulabildi ve tekrar görevinin başına döndü. Bu suikastten altı yıl sonra, bu kez bir başkası, Dimitrio Tsafendas, Başbakanı Parlamentoda bıçakladı. Suikastçi yine bir akıl hastasıydı ve olaydan bir ay sonra tımarhaneye kapatıldı.

▷ **Bıçaklandı:** Japonya'nın sosyalist liderlerinden İnadschiro Asanuma, Tokyo'nun büyük bir kapalı salo nunda binlerce kişi önünde konuşuyordu.

Tarih, 12 ekim 1960'dı. Genç bir adamın ansızın tribünlerden fırlayarak kürsünün bulunduğu yere zıp ladığı görüldü. Elinde büyük bir bıçak vardı. Bıçağı, Japon sosyalist liderinin karnına iki kez sapladı. Yere kapaklanıp kalan Asanuma, kısa bir süre sonra hastanede öldü. Suikasti yapan öğrenci Otoyama Yaguchi ise, aynı yıl bir tutukevinde intihar ederek hayatına son verdi.

▷ **Vuruldu:** ABD Başkanı John F. Kennedy, Teksas'ın Dallas şehrine fuar açmak üzere geliyordu. Konvoy halinde, şehrin ana caddesinden geçiliyordu. Kennedy, karısı ve Başkan yardımcısı, açık bir arabayla konvoyun en önündeydiler. Ansızın üç el ateş sesi duyuldu. ABD Başkanı Kennedy, arabanın içinde yığılıp kaldı; 30 dakika sonra da öldü. Lee Harvey Oswald, bir binanın beşinci katından, dürbünlü tüfekte ateş etmişti. Suikastten 48 saat sonra da, Oswald'ın hayatına, bir bar sahibi olan Jack Ruby son verdi.

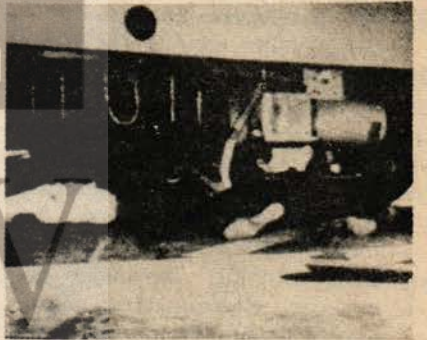
▷ **Kurşunlandı:** Mededeni haklar savunucusu ve zenci lideri Amerikalı Martin Luther King, Tennessee'nin Memphis şehrine, bir gösteri yürüyüşü yapmak üzere gelmişti. Tarih, 4 nisan 1968'di. Luther King, kalmakta olduğu motelin balkonunda dinleniyordu. Karşı evin ikinci katından ansızın ateş açıldı. Ve zenci haklarını barışçı yollardan almak isteyen Martin Luther King, aynı anda öldü. Suikasti düzenleyen James Earl Ray, 99 yıl hapse mahkûm edildi.

▷ **Tokatlandı:** 7 kasım 1968 günü, Batı Almanya'daki iktidar partisi CDU'nun kurtlayı Berlin'de toplanmıştı. Parti Başkanı ve Başbakan

Kurt Georg Kiesinger, başkanlık kürsüsündeki yerini almıştı ki, genç bir kadının başkanlık divanının bulunduğu kürsiye doğru yürüdüğü görüldü. Başbakan Kiesinger, genç kadının patlattığı tokatları ensesinde hissedince, neye uğradığını şaşırıldı. Beate Klarsfeld'in duruşması 25 ağustos 1969 günü sona erdi ve dört ay hapse mahkûm edildi.

▷ **Ezildi:** Polonya Dışişleri Bakan Vekili Zygfryd Wolniak, Polonya Başkanının Pa-kistan'a yaptığı ziyarete ona refakat ediyordu. Polonya heyetini getiren uçak, 1 kasım 1970 günü Karaşi havaalanına indi. Misafirler uçaktan indikleri anda, büyük bir kamyon hızla aralarına daldı. Dışişleri Bakan vekili Wolniak ile birlikte iki gazeteci ve bir güvenlik memuru ezilerek öldü. Kamyonun şoförü Muhammed Firüz Abdulah, 12 haziran 1971'de asıldı.

Toplumsal değişim

Her kafadan bir ses

İrbirimizi anlamakta çok zaman güçlük çekiyoruz. Sanırım ki, türlü çekişmelerin temel nedenlerinden biri de, budur. Neden çekeriz bu güçlüğü? Zaman zaman üzerinde durduğum bir konudur bu. Güçlük çekeriz, çünkü bir «**terim ve kavram kargaşası**» içindeyizdir de ondan. Oysa, bilimsel tanımlara göre, «**terim**»lerde de, «**kavram**»lar da, size göre başka, bana göre başka değildir. Tanımları «**bir**»dir. Herkes, bir «**terim**»i, bir «**kavram**»ı aynı biçimde anlamak zorundadır. Oysa, «**biz bize benzediğimiz**»den olacak, bu yalın gerçeğe de sırt çevirmişizdir; sırt çevirince de ortaya, giderek bunalımlara bile yol açacak bir «**terim ve kavram kargaşası**» çıkmıştır.

Genç bilim adamı **Dr. Emre Kongar**, bu gerçeği daha da bilimsel biçimde ortaya koyuyor. Bu kargaşanın giderilmesi için, gerçekten övülecek bir çalışmaya girişmiş. Bir yandan «**toplumsal gelişme**»nin «**önde gelen ve özellik taşıyan kuramları**»nı «**sistematiik bir şekilde**» okurlara sunmuş, öteyandan da, «**terim**»lerin, «**kavram**»ların bilimsel temele dayalı tanımlarını ortaya koymuş. Böylece bir kargaşanın da önüne geçmek istemiş.

Genç bilim adamı **Dr. Emre Kongar**'ın bu çalışmasını azımsamak elimizden gelmez ama, özellikle «**terim ve kavram kargaşası**»nda siyasal çıkar umanlar, siyasal başarılarını, yaşantılarını bu «**kargaşa**»ya bağlamış olanlar, böylesine olumlu bir çalışmanın ürününden, «**Toplumsal Değişme**» kitabından habersiz kalacakları için, «**kargaşa**» gene de sürecek gibime geliyor!

Kongar, «**Toplumsal Değişme**» adlı çalışmasının amaçlarını şöylece özetliyor :

«**A) Türkiye'de toplumsal bi-**

limlerde görülen kavram ve terim kargaşasına biraz da olsa açıklık getirebilmek.

B) Şimdiye kadar Türkiye'de pek üzerinde durulmamış olan bazı yabancı toplumsal bilimcileri, (...) değiştirmeye ilişkin görüşleriyle tanıtmaya çalışmak.

C) Toplumsal değişme konusunda önde gelen ve özellik taşıyan kuramları sistematiik bir şekilde okuyucuya sunabilmek.

D) Toplumsal bilimlerin, değiştirmeye ilişkin katkılarını sistematiik bir bilgi gövdesi meydana getirecek ve aralarındaki ilişki ve etkileşimleri belirleyecek şekilde ortaya koyabilmek.

E) Az gelişmiş ülkeler açısından hayati önemi olan modernleşme konusuna ışık tutabilmek.»

Sıra bize de gelir!

Kongar'ın da belirttiği gibi, «**batıda toplumsal değişme, aile endüstrileşme, kentleşme, kültür gibi özel konularda genel kuramları özetleyen, gerekse çeşitli görüş ve katkıları, birinci kaynakları bir araya getirerek okuyucuya sunan çok çeşitli çalışmalar vardır**» ama, bu alanda da ülkemiz gerçekten «**fakir**»dir. Kongar, bu «**fakir**»liği bir ölçüde de olsa ortadan kaldırmak için yapmış çalışmasını. Ortaya koyduğu eser, kendisi alçakgönlüllük edip «**eser demeğe dilimiz varmıyor**» dese de, «**toplumsal değişme**»nin çeşitli yönlerini rahat anlatımlı, öğretici, uyarıcı, birleştirici biçimde veren, gerçekten yararlı, emek çekilmiş bir eser.

bilgi yayınları
özel dizi : 12
1'inci basım.
Kapak : fahri
karagözoğlu.
büyük boy
264 sayfa
25 lira.

Türlü kuramların, «**toplumsal değişme**»ye ilişkin yanlarını belli bir «**sistematiik**» içinde vermek, sonra da bunlar arasındaki ilişkileri, «**etkileşimleri**» bulmak, ortaya koymak, bunu okura anlatabilmek... Herhalde kolay bir çalışma olmasa gerektir. Genç bilim adamı, «**Toplumsal Değişme**» adlı eseriyle, işte bu güç işi başarıyor. Kitabın önemli bir yanı da şu : Nasıl bir, «**terim ve kavram kargaşası**»nı önleme amacı güdüyorsa, bunun yanı sıra, sırasız okumanın, sondan başlayıp başa gelmemenin, yani toplum sal konuları, tarihsel süreç içinde, kuramları, akımları, gelişmeleri, oluşumları, yeni ve birbirini bütünleyen bir zincir içinde bilememenin «**hazımsızlığı**»ndan da okuru koruyabilecek nitelikte...

«**Toplumsal Değişme**», yazarının da belirttiği gibi, **Türk toplumuna oturtulmamış** Olsun. Bu, kuramsal açıdan öğretici, uyarıcı, yönlendirici bir çalışmadır. **Dr. Emre Kongar**, «**Türk toplumuna oturtulmuş**» bir «**toplumsal gelişme**» incelemesi de yapabilecek güçtedir.

Özgür İnsan

AYLIK DERGİ

BÜLENT ECEVİT'in
// **ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE** //
yazısı ile

1 HAZİRANDA ÇIKIYOR!

Bazan tek bir sözcük, herhangi bir yer adı, koskoca bir roman saklıyor. «Mor Salkımlı Ev»i okurken, vapurda, şöyle bir cümleye takıldım kaldım :

«...ertesini akşam Arif bey, işte artık çöle vardık dediği zaman, çevreme bakıyorum, yeni bir heyecan bekliyordum. Öyle olmadı. Bir yanda bu sonsuz ve karanlık çöl, öbür yanda elektrik ışıkları içinde Bi'r-üs-Sebi...»

Birinci Dünya savaşında Suriye Cephesi'ne ilişkin anılar okumuşuzdur belki, Bi'r-üs-Sebi adının çağrıştırdığı enine boyuna bir roman?... Hayır! Hali de Edip hanım, yaşadıklarını anlatırken, böyle bir romanın çerçevesini de, atmosferini de, hatta kahramanlarını da çizmiş, ama roman, iki üç sayfaya sığştırılmış bir olasılık halinde bırakılmış. Ne kadar hayıflanıyorum.

Çölde bir Türk askeri üsü : Bi'r-üs-Sebi! Onları Sina Kumandanı Miralay Behçet karşılıyor. «Sokaklarda dolaşan askerlerin arasında ince vücutları kendilerine özel bir eda ile dalgalanarak hareket eden arapların, deve sürülerinin başında geçtiklerini» görüyorlar. Kasabanın ortasında geniş ve temiz bir meydan, ortası havuzlu bir bahçeye bakan bir misafirhane. Oraya iniyorlar. «Bi'r-üs-Sebi memurları, bilhassa doktorlar, belki Türk ülkesinden uzun süre uzak kaldıkları ve o yerlere pek az adam uğradığı için çok memnun oluyorlar bundan, ikramlar ediyorlar.» Çevrede «deve sürüleri bedeviler, inanılmaz bir intizamla yönetilen hastahaneler, siyah örtülü katolik Arap rahibelerinden hastabakıcılar ve bu yarı karanlık gölgeler arasında hemen dikkati çeken beyaz bir hemşire : Anna, Ermeni fakat Protestan : açık elâ gözleri kuvvetli bir ışık saçıyor ve hiç de yabancı gelmeyen bir Türkçe konuşuyordu.»

Kitabı kapatıp ufka dalmışım. Güneşin kara bir bulut yoğunluğuna dağılıp boğulduğu akşamüstünün zaten içli, zaten özlemlerle dolu havasında, roman şaşılacak bir hızla gelişiyor. Hani Fransızların Kuzey Afrika'yla ilgili bazı romanları ve filmleri vardır, adamın içini burkan sarsıcı gerilimler, büyük sevdalar ve umutsuz atılımlarla dolu insancıl bir kader ağı dokunur durur içlerinde, öylesi bir roman bu : Bi'r-üs-Sebi!

Yazarımı arıyor.

YÖRESEL

Ne gibi bir ilişkiyle birleştirdiğini unutmuşum, Işık Listesi'ndeki Tarih hocamız İbn. Haldun'la İbn. Batuta'yı nedense hep yanyana anardı. Daha garibi, düğmesine basılmış gibi, bu iki adın bana ısrarla o hocamızı hatırlatması : birbirine dolaşan noktasız virgülsüz acayip cümlelerini, o yıllar (40 yılları) savaş yoksulluğu ve dikta bunalımı içinde günlük sevinci-

bi'r-üs-sebi

Nisan, 1972/İzmir

mizi oluşturan ters türs şakalarını... Sonraları Hasan'la (Tanrıkut) İbn. Haldun'dan önemle sözettiğimiz, İbn. Batuta'yı da yanılmıyorsam Evliya Çelebi'ye benzettiğimiz halde bu daima böyle olmuştur.

İbn. Batuta Seyahatnamesi'ni, bütünü de değil bazı seçilmiş bölümlerini okumak, şöyle böyle yirmibeş yıl sonra gerçekleşebilecekmiş. Bu gecikme, bir yönüyle harf ve dil değişiminin Cumhuriyet kuşaklarına tatsız bir azizliğiye, bir yönüyle gelmiş geçmiş eğitim politikalarının gençleri geçmişleriyle ilgilendirmek ve pekiştirmek bakımından ne kadar yanlış ve ters olduğunun bir kanıtı. En ahmak devrimciliğin ilerici atılımı ulusal kökeninden koparmağa kalkışan olduğunu acaba neden anlıyamadık? Üstelik, gerici takımının kabahatı üzerine yıkmağa kalktığı adamı, Mustafa Kemal Paşa'yı bununla hiç suçlayamayız : Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu çabaları gerçekte onun ne türlü bir ulusal temel, ulusal bir sıçrama platformu aradığını pek güzel gösterir. Kabahat onun değil, hepimizin : Onun ulusal bileşimci olmasını dilediği devrimciliğini en kişiliksiz bir Tanzimat alafrangalığına dönüştürmedik mi?

İbn. Batura, Arap. Seyahatnamesi'ni yazmamış, yazdırmış. Yine de 14. yüzyıl Anadolu'sundan öyle görüntüler yansıtıyor ki Asya'dan geldiğimiz o ilk çağlarda ne kadar sağlam ve sağlıklı bir örgüt anlayışımız, bir bilim ve bilge saygımız olduğunu farkedebiliyoruz. Adam Anadolu'nun hangi şehrine, hangi kasabasına inse, tıkr tıkr işleyen bir Ahi örgütü bulduğu gibi, çapı en az kendi çapında bir bilgine ya da bilgiye rastlıyor. Her Bey'in çevresinde bunlardan biri, bir kaçı var. Eğridir'de Müderris Muslihiddin, Denizli'de Alaeddin Fakih, Milâs'ta El Harizmi, Konya'da İbn. Kalemşah, İzmir'de Şeyh Yakup, Şeyh Ahlatzade, Şeyh İzzeddin-i Rufai, Bursa'da Abdullah-ı Mısri, vs., vs... yolu boyunca erdemlerinin ve bilgeliklerinin tadını çıkardığı, söyleşilerini damıtığı ulu kişiler.

Hadi şimci kasaba kasaba Anadolu'yu gezin de her konağımızda bilimsel gücü çağdaş bilimleri rahatlıkla kapsayabilecek bilgiler bulun! Osmanlı'nın son çağında İbn Batuta'nın andığı o eski bilgiler dar kafalı yobazlar halinde yozlaşmışlardı. Cumhuriyet bunları devraldı, elli yıllık eğitim ve öğretim çabasına rağmen, doğrusu ya taşrada bileşimci aydın yaratmak başarısını gösteremedi.

Yöresel aydınlar yetişmeli : her birisi bir kasabanın bir kentnin bileşkesi, onların bileşkesi ülkenin bileşkesi olacak!

operalardan

Atina rüyası

Geçenlerde, adıyla adresini vermeyen bir «amatör dinleyici ve müziksever»den mektup aldım. Aynen şunları yazmış bu okurum: «Herzaman övgüyle andığımız İstanbul Devlet Operası korosunun Yunanistan turnesi, hiçbir gerekçe gösterilmeden iptal edilmiştir. Bu konuda gerçeği, şaşmak bilmez kalemimizden en kısa zamanda öğrenmek arzusuyla saygılarımı sunarım.» İmzasız mektupların ardında, hele «şaşmak bilmez» kalemimden filân sözediliyorsa, kendini kurnaz sanan birinin yattığı daima bellidir ve yeri çöp sepetidir; ama, bu defa konu ilgimi çekti. İstanbul Opera Orkestrası ile Korosunun, Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoriyosuyla Yunanistan'a gideceğini ben de duymuş ve sevinmişim. Demek ki şimdi ne olmuşsa olmuş, bu önemli «kültür bombardmanı»ndan vazgeçilmiş. Olayın üzerindeki esrar perdesini kaldıracak için hikâyesinin başına gitmeliyiz.

Atina konserini İstanbul Operası, daha doğrusu bu operanın Yunanistan ile ilişkileri olan emperzaryosu Panayot Abacı düzenlemişti. Varılan anlaşmaya göre, bizim topluluğumuz oraya gidecek, buna karşılık, bir başka zaman, onların aynı çaptaki bir topluluğu İstanbul'a gelecek ve her iki taraf da, otobüslerle yapılacak olan yolculuğun kendi toprakları içindeki giderini yüklenecekti.

Suç kimde

İstanbul Operasının yetkilileri, yumurta kapağı dayanınca, Dışişleri Bakanlığının Kültür Dairesine başvurarak maddi yardım istediler.

Oysa ki böyle bir işe girirken, Operanın kendi yağında kavrulabileceği sanıldığı için, aynı daireye danışmak kimsenin aklına gelmemişti. Dışişleri Bakanlığı, herşeye rağmen, Yunus Emre'nin Atina'ya gidebilmesi için 60 bin liralık yardımda bulunmaya hazırды; ancak dayanaksız yapılamazdı bu ödeme, Yunanlılarla imzalanan sözleşmenin gösterilmesi şarttı. Kültür Dairesi, durumu Yunan Büyükelçiliğinden sorduğu vakit aydınlık bir cevap alamadı; vâkıa eylül ya da ekimde böyle bir konser verilmesi düşünüldü ama, kesin bir tarih yoktu ortalıkta.

İşte bu durum, Dışişleri Bakanlığının Kültür Dairesi ile İstanbul Operası yetkilileri arasında bir sürtüşmeye ve soğukluğa yol açtı. Panayot Abacı elbet de havanda su dövmemişti, ortada fol yok yumurta yokken mayıs ayında Operayı Atina'ya taşıyacak değildi. Sürtüşme yüzünden, Kültür Dairesine, Yunanistan'da son aylarda yeni bir kültür bakanlığı kurulduğu ve bu çeşit sanat işleriyle artık kültür bakanlığının ilgilendiği, Büyükelçinin beki de bu yüzden kesin bilgi edinemediği anlatılamadı (ya da anlatılmadı), Yunanlılarla yapılmış bir sözleşme gösterilemedi (ya da gösterilmedi) ve Dışişleri Bakanlığı, 60 bin lirayı dayanaksız ödemeyince (ya da ödeyemeyince), Atina konseri suya düştü.

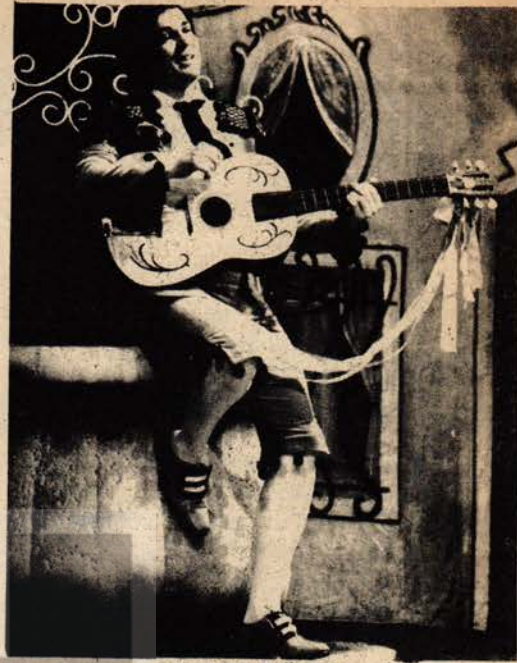
Suç kimdedir öyleyse; kılıcı kuşananda mı, mızrağı tutanda mı, dereyi görmeden paçayı sıvayanda mı?

sürpriz

Kurnaz Figaro

13 mayıs cumartesi gecesi bariton Mete Uğur'u Figaro rolünde seyretmek üzere Operaya gidenler, programı ellerine aldıkları vakit bir sürprizle karşılaştılar: o gece Figaro rolüne Mete Uğur değil Nejat Boren çıkıyordu. Sade vatanışlar bu değişikliğin nedenini öğrenemediler ama, o gün ve ondan sonraki günlerde Opera kulisinde en çok konuşulan konu bu oldu.

Opera Genel Müdürlüğü, Figaro rolüne, konuk sanatçı olarak, ünlü Romen baritonu Nicolae Herlea'yı davet edince, Mete Uğur'un, yetkili yöneticilerden birine giderek bu karardan dönülmesini istediği, bu kadar büyük bir ismin ya-

METE UĞUR

Rapor rapor üstüne...

nında kendisinin sönük kalacağını söylediği zaten günlerden beri kulağın kulağa dolaşıyordu. Genel Müdürlük, Herlea ile sözleşme yapıldığı için artık programını değiştiremezdi ama, değerli bir sanatçısının ezilmemesi için gerekli yüceltici tedbiri almış ve gala gecesini Mete Uğur'a vermişti. Nitekim ilk temsili Mete Uğur, ikinci ile üçüncü temsilleri Herlea oynadı. Herlea, üçüncü temsilden sonra bir haftalığına Almanya'ya gidecek; o burada yokken verilecek iki temsile yine Mete Uğur çıkacaktı; ama, Herlea'nın Ankara'dan ayrıldığı gün Mete Uğur, kalp şikâyetleriyle Müdürlüğe başvurdu ve alelacele Hacettepe Hastahanesine sevkedildi. Burada yapılan muayenede ve çekilen kardiogramda (çok şükür) anormal hiçbir şey çıkmadı ve dinlenme verilmesine gerek duyulmadan Mete Uğur evine gönderildi.

Tebdirli yöneticiler

Ancak, değerli bariton, temsil sabahı, bu defa daire doktorunun kapısını çaldı, hekimin ellerine sarılarak moralinin çok bozuk olduğunu, sahneye çıkamayacağını söyledi ve dört günlük rapor almayı başardı. Eğer yöneticiler, Mete Uğur'un moralinin ne kadar sık bozulduğunu ve ne kadar kolay rapor aldığını bilmemiş olsalardı, 13 mayıs cumartesi gecesi Devlet Operası perdelerini açamazdı. Ama gerekli tedbirler alınmış, bariton Nejat Boren, üç gün içinde, Figaro'yu, rahatlıkla söyleyebilecek gibi hazırlanmıştı.

ah ile vah ile

Arap filmi

13 mayıs cumartesi gecesi «Televizyonda Sinema» programı, uzun bir teşekkürname ile başladı. Televizyon idaresi, kendilerinden yardımını esirgemiyen Türk Film Arşivi'ne, bu arşivin müdürüne, muhasebecisine, kapıcısına filân minnet duygularını açıklıyordu. Seyirciler, iki sayfalık uzun yazıyı okuyunca, çok ciddi bir film seyredeceklerini hemen anladılar ve koltuklarına keyifle gömüldüler; TRT bu kadar önem verdiği göre, ya ilginç bir belgesel film, ya piyasaya taksit taksit sürüldüğü için hepsini görmediğimiz kurtuluş savaşı filmlerinden bir yenisini, ya da kaliteli bir konulu filmi izleyecekleri. Ekranda «Ah Güzel İstanbul» diye bir film ismi, sonra Sadri Alışık ile Aylâ Algan'ın adları çıkınca durum aydınlandı: Yeşilçam'ın çeşitli ülke sorunlarına parmak basan ahlâki, sosyal, kültürel ve mültürel şaheserlerinden biriydi «Ah Güzel İstanbul».

İstanbul'a artist olmağa gelen bir taşralı kız, onu randevu evlerinin batağına çeken kötü insanlar ve bu bataktan kurtaran Sadri Alışık... Berbat senaryo, kötü oyun, acemice çekiş, cumartesi gecesi hiçbir yarar sağlamadıysa, «telesafir»lerin, sokağa çıkma yasağı başlamadan ve gözleri arkada kalmadan, filmin ortasında evlerine dönmesine yaradı! Oysa ki «Ah Güzel İstanbul»un ikinci yarısında çok önemli bir kültür sorununa el atmıştı rejisör. Sadri Alışık, bu defa, seyircilerin karşısına aranjör olarak çıkıyor, şarkıları, türküleri hemencecik hafif müzik haline sokuyor ve bunları söyleyen Aylâ Algan birdenbire meşhur oluyordu.

Filmin bu bölümde de, plâklarını herkesin kapıştığı aranjmanların «tek ses hazinesinin, yani en çok sevilen şeyin çamura atılmış hali» olduğunu öğrendik.

Aranjmanlara programlarında

tv neye yarayacak

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Bugün dünyada, Türkiye dahil, tam bağımsız 141 devlet var. Bunlardan yalnız Afganistan, Andora, Batı Samoa, Botswana, Bhutan, Burma, Burundi, Çad, Dahomi, Güney Afrika Cumhuriyeti, Guyana, Gine, Gambia, Kamerun, Kongo (Kinshasa), Kuzey Kore, Laos, Lesotho, Orta Afrika Cumhuriyeti, Muskat ve Oman, Malawi, Maldiv Adaları, Mali, Seylan, Maritanya, Nepal, Paraguay, Rwanda, Somali, Swaziland, Tanzania, Togo ve Yemen'de televizyon vericileri henüz faaliyete geçmiş değil. Biz, 1968'de başladık. İlk düzenli TV yayını ise 1936'da İngiltere'de başlamıştı. Biz, bu işe, yaklaşık olarak 31 yıl geç girdik ama, yukardan da anlaşılacağı gibi, bu alanda bizden de geri kalmış tam 33 ülke var. Dikkat edilirse, bugün televizyona sahip bulunmayan ülkeler ya küçüktürler, ya da dil ve din bakımından aralarında pek ayrılık bulunmayan komşularındaki vericilerden yararlanmaktadırlar. Önemli ülkelerin hepsi, kendi TV vericilerinin yayınlarını izliyebiliyorlar.

Bizde de durum aynı. 1968'den Ağustos 1971'e kadar tek TV vericisine sahiptik. Bugün Ankara ile birlikte İstanbul, Eskişehir, İzmir ve Balıkesir'de de TV vericileri yükseliyor. Ayrıca, Kütahya da, Eskişehir vericisinin yayın bölgesinin içine girdi. Diğer vericilerin de yapılması yakında tamamlanacak. Bu arada Ulaştırma Bakanlığı, Türkiye'de ruhsatlı olarak çalışan TV alıcılarının 102 bin 150 olduğunu açıkladı. Ruhsatsız olanlar ise 5 bin 887'ye ulaşmış. Aynı kaynağa göre yalnız Burdur, Gümüşhane, Hakkâri ve Uşak gibi dört ilimizde TV alıcısına rastlanmamış. Demek ki TV vericilerine sahip bulunmayan ilimizimizin çoğu yabancı yayınları izlemeye devam ediyorlar.

Bu arada, Türkiye Elektronik Cihaz İmalâtçıları Derneği de halkı uyarıyor ve «büyük bir hızla ilerleyen elektronik sanayiinin neticesi olarak memleketimizde de imâl edilen televizyonlarda kullanılan malzemeler teknolojik gelişmeler sebebiyle devamlı olarak modernleşmek suretiyle değişmektedir» diyor. Anlıyoruz ki, şu veya bu şekilde Türkiye'de TV alıcısı da yapılmaktadır.

Sözün kısası, bizde ve diğer ülkelerde TV ilerliyor, genişliyor. Aydan yayın yapıldı. Önümüzdeki yaz, Münih Olimpiyalarını, ânında, kendi alıcılarımızdan izleyebileceğiz. Uzmanlarımız, yabancı televizyonlarda incelemeler yapıyorlar. Pek yakında, TRT Televizyonu'nun yayınları haftada 6 güne çıkacak.

Fakat tüm bu faaliyetin, masrafın, hattâ yerine göre ekonomimize bînen yükün karşılığında Türk televizyonu toplumumuza sosyal, kültürel ve eğitimsel açıdan neler kazandıracaktır? Acaba bu sorunun cevabı belli mi? Atatürkçülük döneminin yeni başladığı bildirildiğine göre, giderek yayılan televizyonumuzun yurt hizmetinde olmasını herhalde tüm gerçek Atatürkçüler isteyeceklerdir.

bol bol yer veren TRT yetkilileri, acaba filmin kıssasından hisselerini almışlar mıdır?

Pazar gecesi

Bir gece önce «Ah Güzel İstanbul»u seyredenler, 14 mayıs günü, «Pazar Gecesi» programında, yapmacık opera sesi ile halk ağzını birleştiren Gökçül Çolakoğlu'nu ve Âşık Veysel'in güzel türküsünü metnin karakterine zıt bir düzenleme ile söyleyen, Attilâ İlhan'ın şiirini (muhtemelen) kendi zevksiz besteyle bozan Hümevra'yı seyredince Sadri Alışık'a hak verir gibi oldu-

lar. Bu talihsiz eğlence programında bir de çocuk şarkıcı vardı: bozuk bir entonasyonla, kendisine öğretildiği belli olan uydurma alaturkacı jestleriyle insanın kulaklarını da gözlerini de rahatsız eden bir «küçükleri mikrofona, eskime çıkarmak son zamanlarda pek moda oldu; ama Batıdaki örnekleri büyümüş de küçülmüş becerikli şeyler, bizdekiler ise hem yeteneksiz, hem anti-müzikal. Televizyon yöneticilerinin, pazar gecemizi zehir etmeğe hakları yoktur; çocuklar, çocuk saatine!

sansür

Yasaklanan Amerikan filmi

1971-72 Sinema mevsimi sona erdi. Sinemaseverler, henüz geride bıraktığımız mevsim boyunca, gerçekten ilginç sayılabilecek filmleri peşpeşe görebilme olağanını buldular.

Yoğun mevsimde gösterilen önemli yapıtlara göz atmayı ileriki günlere bırakarak, önce, sinemaseverlerin baş sorunu haline gelen sansür konusuna değinelim.

1939'dan kalma Sansür nizamnamemizin yetkili kıldığı kişiler, mevsim boyunca, hayli önemli işler yaptılar! Tüm sinemaseverler adına hareket etme, karar alma sorumluluğunu taşıyan bu sayın kişiler, sinemadan başka herşeyden anladıklarını, sayılı yönetmenlerin değerli yapıtlarını geri çevirmekle ispatladılar.

Saptayabildiğimiz kadarıyla, 1971-72 mevsiminde tam 17 film, Sansürümüzce reddedildi; sansür den geçen yapıtların çoğu da, gerekli-gereksiz, en can alıcı yerlerinden makaslandı.

Sansürün hışmına uğradığı için Türk sinemaseverlerinin göremedikleri filmleri burada tek tek sıralamayı bir kenara bırakarak, bazı ilginç filmlerin yasaklanma gerekçelerine şöyle bir göz atmakta yarar var.

Yasaklanan önemli filmlerden biri, William Wyler ustanın -hani şu, «Ben-Hur», «Korkunç Koleksiyoncu» (Collector), «Komik Kız» «Funny Girl»'in yönetmeni- «Zalimler» (The Liberation of L.B. Jones)'i hem İstanbul İl Kontrol Komisyonu, hem de Ankara Merkez Sansür Kurulunca iki kez geri çevrildi. Başrollerini Anthony Zerbe, Lee J. Cobb, Estella Parsons ve Ralph Meeker'in oynadığı «Zalimler» de Wyler, kendi ulusunun önemli sorunu ırk ayırımına dürtüşçe eğilmiş; ortaya, tutarlı bir sinema eseri koymuştu. İşte böyle bir konu-

yu işleyen, üstelik kendi ulusunu, yâni Amerika'yı eleştiren, ancak saygı duyulabilecek bir sanat eseri ni bizim Sansür, gülünç denilecek bir gerekçe ile, hem de iki kez, kesinlikle geri çevirmiştir. «Zalimler» ile ilgili Sansür gerekçesini, bozuk türkçesine pek ilişmeden, birlikte okuyalım :

«...Evvvelce İstanbul İl Kontrol Komisyonu tarafından görülerek, siyah-beyaz ırk davasında; beyazların inançları ve zencilere karşı kötü davranışlarının önemi belirtilirken, evli ve çocuklu polis memurunu evli bir zenci kadın ile kocasının gözü önünde münasebetini devam ettirmesi ve zenci kocayı öldürmesi, başka bir zenci kadına kocasını kurtarmak karşılığında polis arabasında tecavüz etmesi gibi durumlardan başka; düzen uğruna savcının suçlu polisi koruması; halkın polise karşı beslemesi gereken güven ve saygısını kırıcı, polise nefret uyandırıcı mahiyet taşıdığından filmin, nizamnamenin 7. madde 8. fıkrası gereğince reddine karar verilmiştir...»

Emniyet Genel Müdürlüğü 9'uncu Şube Müdürlüğü adına Feriha Sanerk, İçişleri Bakanlığı Temsilcisi Sahir Behlülgil ve beş imza daha...

Kraldan fazla kralcı tutum..

Sansürümüzün kraldan fazla kralcı tutumu, bir başka ilginç filmde, Tony Richardson'un «Ned Kelly»sinde daha da açık seçik o-

larak ortaya çıkmaktadır. İngiliz sinemasının -evet. İngiliz sinemasının-, «Kardeşler Çetesi» adı konulan «Ned Kelly»sini Sansürümüz, insana gerçekten parmak ısırtacak şu gerekçeyle reddetmiştir. (aynen alıyoruz) :

«İrlandalı'larla - İngilizler arasındaki ezeli düşmanlığı İrlanda açısından işleyen ve İngilizlerin ahlak ve insanlık dışı davranışlarını belirterek milli hisleri rencide eden, polisi küçültücü hatta nefret uyandırıcı mahiyet taşıyan adı geçen filmin; kesilmekle ıslahı mümkün görülmediğinden tümüyle reddine..»

Bir İngiliz sanatçının yönettiği, başta İngiltere, dünyanın her yerinde serbestçe gösterilen bir filmi bizim Sansür, İngiliz dostlarımızın milli hislerini düşünerek geri çevirmiştir!..

...ve «Soruşturma»

Elio Petri'nin 1971 Cannes Film Şenliği'nde olay yaratan önlü «Her Türlü Kuşku Ötesinde bir Yurttaş Üzerine Soruşturma» (Indagine su un Cittadino al di Sopra di Ogni Sospetto)'sı aynı tutarsız gerekçeyle geri çevrilmiştir. Değil reddetmek, böylesine tutarlı ve önemli bir sanat eserini yurda getirmek isteyenleri kutlamak gerekirken, Sansürümüz, sanat manat dinlemede, «red» damgasını basıvermektedir.

Petri'nin, kısa adıyla «Soruşturma»sı, 1971'de «En iyi Yabancı Film Oscar'ını» da almıştır!

«SORUŞTURMA»DA MARIA VOLONTE VE FLORİDA BOLKAN :
Sansürün hışmı

boks

Celâl Sandal korkuyor mu?

Tribünler, coşkunculuk içinde, yeni şampiyonu alkışlarken, ringdeki boksör, sessizce köşesine gitti; eldivenlerini suvanyörüne çıkarttırdı, tekrar ringin ortasına döndü, eldivenlerini yere bıraktı, secdeye kapanır gibi eğildi, önce ringi, sonra eldivenlerini öptü.

Türkiye'nin yetiştirdiği, gelmiş geçmiş en büyük boksör Celâl Sandal, boksı bırakmıştı.

Sessiz protesto

Celâl Sandal, jübile falan demeden, beş parasız hizmet ettiği bokstan hiç olmazsa ayrılırken birkaç kuruş kazanmağı düşünmeden ve kendi adına düzenlenecek, fazlasiyle hakettiği onur gecesini beklemeden ve kimseye birşey söylemeden, Balkan Şampiyonu olduğu an ringleri terketti.

Sandal'ın terkedişinde bir sessiz protesto anlamı vardı. Sandal, daha üç ay önce, aynı ringde kendisini yuhalarken şimdi çılğınca alkışlayan Seyirciyi protesto ediyordu.

Sandal, Türkiye'nin, Batı seviyesine en yakın spor dalı boksa, yılda sadece 1 milyon lirayı lâyık gören Teşkilâtı protesto ediyordu.

Sandal, Avrupa ile karşı karşıya geldiğimizde bir komiklikten öteye olmadığı görülen futbol ve güreşe milyonlar verilen ülkede, hergün sayfalar dolusu yazılar yazan, boks ile ise sadece şampiyonadan şampiyonaya ilgilenen Basını protesto ediyordu.

Sandal, boksı bırakıyordu. Bir işi zirvede iken bırakmanın en az bilindiği Türkiye'de Sandal'ın bu tutumu, ilk bakışta, alkışlanması gereken bir olaydı, ama, acaba Sandal'ın bu hareketi alkışa lâyık mıydı?

Ertesi gün çıkan bütün gazeteler, Sandal'ın boksı bıraktığını yazdılar. Sütunlar arasındaki ifadeler, Sandal'ın, zirvedeki bırakışını tas-

vip eder bir hava taşıyordu.

Bırakma mı, kaçma mı?

Oysa yüzeydeki bu görünüşün altında, işin derinine gidildiğinde bir tekme değil, bir kaçma ve bir ihanet havası sezilmektedir. Celâl Sandal, ringden kaçmakta, kaçarken de hem boksa, hem de milleti-ne ihanet etmektedir. Gerçi kendisine yapılanlardan sonra Sandal'ın bir karşılık vermesi sözkonusu olabilirdi ama, Milli Takım kaptanı olarak Celâl Sandal'ın Münih'ten 3 ay önce boksı bıraktığını ilân etmesi tek kelime ile «ayıp»tır.

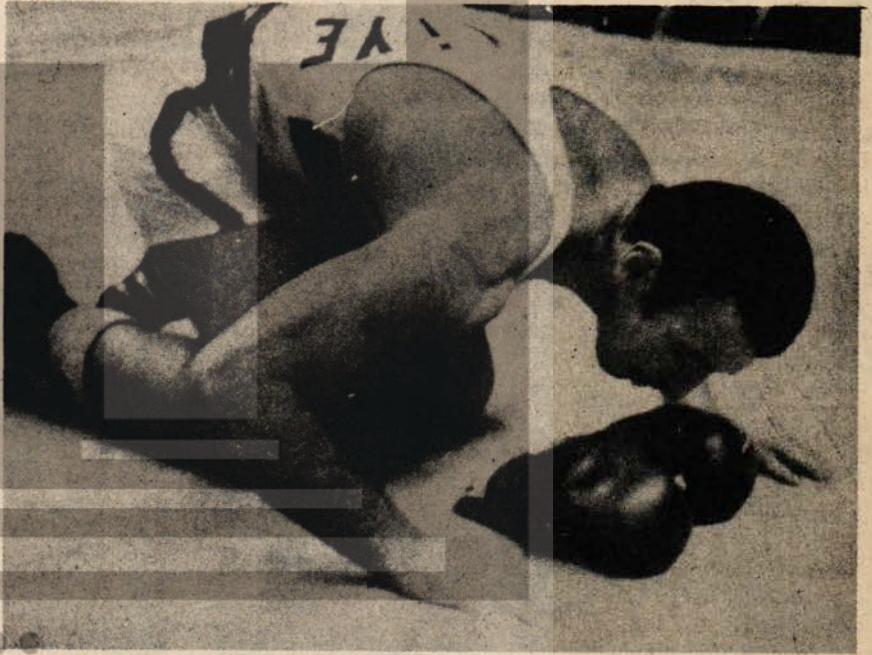
Sandal eğer Münih'te doğuşmeyecek idiyse, niçin Balkan Şampi-

dedikodu çarkı dönmeğe başlayacak ve herkes «Sandal, olimpiyatlarda dayak yemekten korktuğu için çekildi» diyecektir.

Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük boksörünün, uğradığı nankörlüklere cevap vermek için dahi olsa, kendisine böyle birşey söyletmemesi gerekirdi.

İyi düşün Celâl

Olimpiyat gibi, dört yılda bir yapılan, dünyanın en büyük spor organizasyonuna üç ay kala, Türkiye'ye bir madalya getirmesi mutlak olan Sandal'ın çekilmesine sebep arayanlara, yarın, «Yıllardır Türkiye'de rakipsiz şampiyon olu-

CELÂL SANDAL Altın yumruk idi ama..

yonasına katılmıştı.? Mademki Münih'te Hakkı Sözen doğuşecekti, o halde, Balkan Şampiyonasına girip tecrübe kazanmak onun hakkı idi. Sandal, milli formayı Hakkı'nın elinden almış, ama yarışı yarı yolda bırakmıştır. Bunu yapmağa Türkiye'de hiçbir sporcunun hakkı yoktur.

Türkiye şampiyonalarına katılıp da, milli maçlar olunca ortalarında görünmeyen diğer yüreksiz boksörlerimiz, Türkiye şampiyonalarımız gibi Celâl Sandal da, olimpiyatlarda dayak yemekten mi korkmaktadır?

Sandal belki korkmamaktadır ama, Balkan Şampiyonasının bu parlak havası unutulduktan sonra,

yordu. İlk defa karşısına Hakkı gibi birisi çıktı. Rakibini sıkı görünce, Sandal kaçırverdi» cevabı verilecektir. Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük boks ismi, yarın, «gemisini terkederek kaptan» «Hakkı Sözen'den korkan boksör» ve «Olimpiyattan kaçan sporcu» olarak anılacaktır.

Böylece Sandal, spordan, bokstan ve milletinden çok, kendi kendisine ihanet etmiş olacaktır.

Belki de korkunç bir yumruğu olduğu için, kimsenin, onun yüzüne söyleyemeyeceği, ama ardından bol bol anlatacağı şeyleri, biz burada açıkça yazdık. Celâl Sandal, bunların ışığı altında, kararını bir kez daha gözden geçirmelidir.

insan ve dünyası

